

Plumb's Old Chertsey Palace

Herb Hennen

1945

Plumb's Old Chertsey Palace

Yirmi Üçüncü Söz

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Yirmi Beşüncü Söz

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2009

YİRMİ ÜÇÜNCÜ SÖZ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2009

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

ISBN

978-605-4038-14-5

Yayın Numarası

113

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Haziran 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak Nu: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Yirmi Üçüncü Söz.....	1
<i>Birinci Mebhas</i>	1
Birinci Nokta.....	1
İkinci Nokta.....	5
Üçüncü Nokta.....	10
Dördüncü Nokta.....	13
Beşinci Nokta.....	17
<i>İkinci Mebhas</i>	25
Birinci Nükte.....	26
İkinci Nükte.....	32
Üçüncü Nükte.....	38
Dördüncü Nükte.....	48
Beşinci Nükte.....	53
Yirminci Mektup.....	61
Mukaddime.....	62
Birinci Makam.....	64

Birinci Kelime.....	64
İkinci Kelime.....	65
Üçüncü Kelime.....	66
Dördüncü Kelime.....	67
Beşinci Kelime.....	69
Altıncı Kelime.....	70
Yedinci Kelime.....	71
Sekizinci Kelime.....	72
Dokuzuncu Kelime.....	74
Onuncu Kelime.....	75
On Birinci Kelime.....	78
Üniversite Nur Talebelerinin Risale-i Nur Hakkında Verdikleri Konferanstan Bir Parça [Sözler'den].....	81
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler.....	91
İndeksler.....	93
a. <i>Âyet İndeksi</i>	93
b. <i>Karma İndeks</i>	95

İirmi Beüncü Söz

(Şu Söz'ün İki Mebhas'ı vardır.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ۝
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ¹

Birinci Mebhas

İmanın binler mehâsininden yalnız beşini “Beş Nokta” içinde beyan ederiz.

Birinci Nokta

İnsan; nur-u iman ile âlâ-yı illiyîne çıkar. Cennete lâyıık bir kıymet alır. Ve zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer. Cehenneme ehil olacak bir vaziyete girer. Çünkü

¹ “Biz insanı en mükemmel surette yarattık. Sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük. Ancak iman edip güzel ve makbul işler yapanlar müstesnadır.” (Tîn Sûresi 95/4-6)

Âlâ-yı illiyîn: En yüksek yer. İnsanın erişebileceği en yüce makam.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Mebhas: Bahis, konu.

Mehâsin: Güzellikler, sevaplar.

Nur-u iman: İman nuru.

Zulmet-i küfür: Küfür karanlığı.

iman, insanı Sâni-i Zülcelâl'ine nisbet ediyor; iman, bir intisaptır. Öyle ise insan, iman ile insanda tezahür eden sanat-ı ilâhiye ve nukuş-u esmâ-yı rabbâniye itibarıyla bir kıymet alır. Küfür, o nisbeti kat' eder. O kat'dan sanat-ı rabbâniye gizlenir. Kıymeti dahi yalnız madde itibarıyla olur. Madde ise; hem fâniye, hem zâile, hem muvakkat bir hayat-ı hayvanî olduğundan, kıymeti hiç hükmündedir. Bu sırrı bir temsil ile beyan edeceğiz.

Meselâ insanların sanatları içinde, nasıl ki maddenin kıymeti ile sanatın kıymeti ayrı ayrıdır. Bazen müsavî, bazen madde daha kıymettar, bazen oluyor ki, beş kuruşluk demir gibi bir maddede beş liralık bir sanat bulunuyor. Belki bazen, antika olan bir sanat, bir milyon kıymeti aldığı hâlde, maddesi beş kuruşa da değmiyor.

İşte öyle antika bir sanat, antikacıların çarşısına gidilse; harika-pîşe ve pek eski hünerver sanatkârına nisbet ederek, o sanatkârı yâd etmekle ve o sanatla teşhir edilse,

Harika-pîşe: Harika işler yapan.

Hayat-ı hayvanî: Hayvanî hayat.

Hünerver: Becerikli, maharetli.

İntisap etmek: Bağlanmak, ait olmak.

Kat' etmek: Kesmek.

Küfür: İnançsızlık, inkâr.

Müsavî: Denk, eşit.

Nisbet: Münasebet, bağ.

Nukuş-u esmâ-yı rabbâniye: Ce-

nâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin tecellileri.

Sanat-ı ilâhiye/sanat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini, idaresini yansıtan sanatı.

Sâni-i Zülcelâl: Yüce, Ulu Sanatkâr.

Teşhir: Göz önüne serme.

Tezahür: Görünme, belirme, ortaya çıkma.

bir milyon fiyatla satılır. Eğer, kaba demirciler çarşısına gidilse, beş kuruşluk bir demir pahasına alınabilir.

İşte insan, Cenâb-ı Hakk'ın böyle antika bir sanatıdır. Ve en nazik ve nâzenin bir mu'cize-i kudretidir ki; insanı, bütün esmâsının cilvesine mazhar ve nakışlarına medâr ve kâinata bir misal-i musağğar suretinde yaratmıştır.

Eğer nur-u iman içine girse; üstündeki bütün mânidâr nakışlar o ışıkla okunur. O mümin, şuur ile okur ve o intisapla okutur. Yani: “Sâni-i Zülcelâl'in masnûuyum, mahlûkuyum, rahmet ve keremine mazharım.” gibi mânâlarla insandaki sanat-ı rabbâniye tezahür eder. Demek Sâni'ine intisaptan ibaret olan iman, insandaki bütün âsâr-ı sanatı izhar eder. İnsanın kıymeti, o sanat-ı rabbâniyeye göre olur ve âyine-i samedâniye itibarıyladır. O hâlde şu ehemmiyetsiz olan insan, şu itibarla bütün mahlûkât üstünde bir muhatab-ı ilâhî ve cennete lâayık bir misafir-i rabbânî olur.

Âsâr-ı sanat: Sanat eserleri.

Âyine-i samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın “Samed” isminin tecellile-
rinin aynası.

Cilve: Tecelli, yansıma, belirti.

Esmâ: İsimler.

İzhar etmek: Göstermek, ortaya koymak.

Kerem: Cömertlik, yücelik.

Mahlûk: Yaratılmış.

Mânidâr: Manalı.

Masnû: Sanatlı eser.

Mazhar: Erişmek, nâil olma, şeref-
lenme.

Medâr: Sebep olma.

Misal-i musağğar: Küçük numû-
ne, örnek.

Misafir-i rabbânî: Allah'ın misafiri.

Mu'cize-i kudret: Allah'ın eşsiz kud-
retinin harikulâde bir göstergesi.

Muhatab-ı ilâhî: Allah'ın muhatabı.

Nur-u iman: İman nuru.

Sâni': Sanatkâr.

Eğer kat-ı intisaptan ibaret olan küfür, insanın içine girse; o vakit bütün o mânidâr nukuş-u esmâ-yı ilâhiye karanlığa düşer, okunmaz. Zira Sâni' unutulsa, Sâni'a müteveccih mânevî cihetler de anlaşılmaz. Âdeta baş aşığı düşer. O mânidâr âlî sanatların ve mânevî âlî nakışlarının çoğu gizlenir.

Bâkî kalan ve göz ile görülen bir kısmı ise, süflî esbaba ve tabiata ve tesadüfe verilip, nihayet sukut eder. Her biri birer parlak elmas iken, birer sönük şişe olurlar. Ehemmiyeti yalnız madde-i hayvaniyeye bakar.

Maddenin gayesi ve meyvesi ise, dediğimiz gibi; kısacık bir ömürde hayvanâtın en âcizi ve en muhtacı ve en kederlisi olduğu bir hâlde yalnız cüz'î bir hayat geçirmektedir. Sonra tefessüh eder gider. İşte küfür; böyle mahiyet-i insaniyeyi yıkar, elmastan kömüre kalbeder.

Âlî: Yüce.

Cüz'î: Küçük, az.

Esbap: Sebepler.

Hayvanât: Hayvanlar.

Kalbetmek: Çevirmek, dönüştürmek.

Kat-ı intisap: Bağlılığın kesilmesi.

Madde-i hayvaniye: Canlı madde.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Nukuş-u esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin resmettiği tablolar.

Sukut etmek: Düşmek, değer kaybetmek.

Süflî: Alçak, bayağı, pes.

Tefessüh etmek: Bozulmak, koşmak.

İkinci Nokta

İman; nasıl ki bir nurdur, insanı ışıklandırıyor, üstünde yazılan bütün mektubat-ı samedâniyeyi okutturuyor. Öyle de, kâinatı dahi ışıklandırıyor. Zaman-ı mâzi ve müstakbeli, zulümâtтан kurtarıyor. Şu sırrı, bir vâkıada ¹ *اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ* âyet-i kerîmesinin bir sırrına dair gördüğüm bir temsil ile beyan ederiz. Şöyle ki:

Bir vâkıa-yı hayaliyede gördüm ki: İki yüksek dağ var birbirine mukabil, üstünde dehşetli bir köprü kurulmuş. Köprünün altında pek derin bir dere... Ben o köprünün üstünde bulunuyorum. Dünyayı da her tarafı karanlık, kesif bir zulümât istilâ etmişti.

Ben sağ tarafıma baktım. Nihayetsiz bir zulümât içinde bir mezar-ı ekber gördüm, yani tahayyül ettim. Sol

¹ Allah iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. (Bakara Sûresi 2/257)

Kesif: Yoğun.

Mektubat-ı samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız idare ve hâkimiyetini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Mezar-ı ekber: Çok büyük mezar.

Mukabil: Karşı, karşılık.

Vâkıa: Hâdise, olay.

Vâkıa-yı hayaliye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latifeleriyle mânâ âleminde seyahat ederken varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gördüğü gerçekler.

Zaman-ı mâzi: Geçmiş zaman.

Zulümât: Karanlıklar.

tarafıma baktım. Müthiş zulümât dalgaları içinde azîm fırtınalar, dağdağalar, dâhiyeler hazırlandığını görüyor gibi oldum. Köprü'nün altına baktım. Gayet derin bir uçurum görüyorum zannettim. Bu müthiş zulümâta karşı sönük bir cep fenerim vardı. Onu istîmal ettim. Yarım yamalak ışığıyla baktım. Pek müthiş bir vaziyet bana göründü. Hatta önümdeki köprü'nün başında ve etrafında öyle müthiş ejderhalar, arslanlar, canavarlar göründü ki; “Keşke bu cep fenerim olmasa idi, bu dehşetleri görmese idim.” dedim. O feneri hangi tarafa çevirdim ise, öyle dehşetler aldım. “Eyvâh! Şu fener, başıma belâdır.” dedim. Ona kızdım; o cep fenerini yere çarptım, kırdım. Güya onun kırılması, dünyayı ışıklandıran büyük elektrik lambasının düğmesine dokundum gibi birden o zulümât boşandı. Her taraf o lambanın nuru ile doldu. Her şeyin hakikatini gösterdi.

Baktım ki: O gördüğüm köprü, gayet muntazam yerde, ova içinde bir caddedir. Ve sağ tarafımda gördüğüm mezar-ı ekber; baştan başa güzel, yeşil bahçelerle nuranî insanların taht-ı riyâsetinde ibadet ve hizmet ve sohbet ve zikir meclisleri olduğunu fark ettim. Ve sol tarafımda, fırtınalı, dağdağalı zannettiğim uçurumlar, şâhikalar ise;

Azîm: Çok büyük.

Dağdağa: Gürültü, patırtı.

Dâhiye: Belâ.

İstîmal: Kullanma.

Muntazam: Düzenli, düzgün.

Nuranî: Nurlu, parlak.

Şâhika: Dağ tepesi.

Taht-ı riyâset: İdaresi altında.

süslü, sevimli, câzibedâr olan dağların arkalarında azîm bir ziyafetgâh, güzel bir seyrangâh, yüksek bir nüzhetgâh bulunduğunu hayal meyal gördüm. Ve o müthiş canavarlar, ejderhalar zannettiğim mahlûklar ise; mûnis deve, öküz, koyun, keçi gibi hayvanât-ı ehliye olduğunu gördüm. ¹ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نُورِ الْإِيمَانِ

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ²

âyet-i kerîmesini okudum, o vâkıadan ayıldım.

İşte o iki dağ; mebde-i hayat, âhir-i hayat.. yani, âlem-i arz ve âlem-i berzahdır. O köprü ise, hayat yoludur. O sağ taraf ise, geçmiş zamandır. Sol taraf ise, istikbaldir. O cep feneri ise, hodbin ve bildiğine itimat eden ve vahy-i semâvîyi dinlemeyen enâniyet-i insaniyedir. O

¹ “Lutfettiği iman nurundan dolayı hamdolsun Allah’a.”

² “Allah, iman edenlerin yardımcısıdır, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.” (Bakara Sûresi 2/257)

Âhir-i hayat: Hayatın sonu.

Âlem-i arz: Yeryüzü.

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhiret hayatı arasındaki ara dönem.

Câzibedâr: Câzibeli, çekici.

Enâniyet-i insaniye: İnsan benliği, gurur.

Hayvanât-ı ehliye: Evcil hayvanlar.

Hodbin: Bencil, kendini düşünen.

Mebde-i hayat: Hayat başlangıcı.

Mûnis: Uysal, yumuşak huylu.

Nüzhetgâh: Gezme ve dinlenme yeri.

Seyrangâh: Gezme, dolaşma yeri.

Vahy-i semâvî: Gökler ötesi âlemlerden gelen ilâhî mesaj.

Ziyafetgâh: Ziyafet yeri.

canavarlar zannolunan şeyler ise, âlemin hâdisatı ve acîp mahlûkâtıdır.

İşte enâniyetine itimat eden, zulümât-ı gaflete düşen, dalâlet karanlığına mübtelâ olan adam; o vâkıada evvelki hâlime benzer ki, o cep feneri hükmünde nâkis ve dalâlet-âlûd mâlûmat ile zaman-ı mâziyi, bir mezar-ı ekber suretinde ve adem-âlûd bir zulümât içinde görüyor. İstikbali, gayet fırtınalı ve tesadüfe bağlı bir vahşetgâh gösterir. Hem her birisi, bir Hakîm-i Rahîm'in birer memur-u musahharı olan hâdisat ve mevcudâtı, muzır birer canavar hükmünde bildirir.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ
مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ¹

hükmüne mazhar eder.

¹ “İnkâr edenlerin dostları ise tâğutlar olup onları aydınlıktan karanlıklara götürürler.” (Bakara Sûresi 2/257)

Adem-âlûd: Yokluğa karışmış.

Dalâlet: İslâm'a uymayan her türlü yanlış düşünce, yol.

Dalâlet-âlûd: Dalalete, sapıklığa bulaşmış.

Hâdisat: Hâdiseler.

Hakîm-i Rahîm: Sonsuz merhametini yüce hikmeti ile tecelli ettiren Yüce Allah.

Mahlûkât: Yaratılmışlar, varlıklar.

Memur-u musahhar: Emre âmâde memur.

Mevcudât: Varlıklar.

Muzır: Zararlı.

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Nâkis: Eksik.

Vahşetgâh: Ürkütücü, ıssız yer.

Zulümât-ı gaflet: Gaflet karanlıkları.

Eğer hidâyet-i ilâhiye yetişse, iman kalbine girse, nefsin firavniyeti kırılrsa, Kitabullah'ı dinlese, o vâkıada ikinci hâlîme benzeyecek. O vakit, birden kâinat bir gündüz rengini alır; nur-u ilâhî ile dolar. Âlem ¹ **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** ² âyetini okur. O vakit zaman-ı mâzi, bir mezar-ı ekber değil, belki her bir asrı bir nebînin veya evliyanın taht-ı riyâsetinde vazife-i ubûdiyeti îfâ eden ervâh-ı sâfiye cemaatlerinin vazife-i hayatlarını bitirmekle, **اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek makamât-ı âliyye uçmalarını ve müstakbel tarafına geçmelerini kalb gözü ile görür.

Sol tarafına bakar ki; dağlar-misal bazı inkılabât-ı berzahiye ve uhreviye arkalarında, cennetin bağlarındaki sadet saraylarında kurulmuş bir ziyafet-i rahmâniyeyi o nur-u iman ile uzaktan uzağa fark eder. Ve fırtına ve zelzele, tâun gibi hâdiseleri, birer musahhar memur bilir. Bahar

¹ "Allah göklerin ve yerin nurudur." (Nûr Sûresi 24/35)

² "Allah büyüktür."

Ervâh-ı sâfiye: Temiz, pırıl pırıl ruhlar.

Hidâyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın doğru yolu.

İfâ: Yerine getirme.

İnkılabât-ı berzahiye ve uhreviye: Kabir ve âhirette olacak büyük hâdiseler.

Kitabullah: Allah'ın kitabı, Kur'ân-ı Kerîm.

Makamât-ı âliye: Yüce makamlar.

Musahhar: Emre âmâde, görevli.

Nur-u ilâhî: Cenâb-ı Hakkın nuru.

Nur-u iman: İman nuru.

Tâun: Vebâ.

Vazife-i hayat: Hayat görevi, ömür.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk görevi.

Ziyafet-i rahmâniye: İlâhî ziyafet, Allah'ın emsalsiz ikramları.

fırtınası ve yağmur gibi hâdisatı; sureten haşîn, mânen çok latîf hikmetlere medâr görüyor. Hatta mevti, hayat-ı ebediyenin mukaddimesi ve kabri, saadet-i ebediyenin kapısı görüyor. Daha sair cihetleri sen kıyas eyle. Hakikati temsile tatbik et.

Üçüncü Nokta

İman hem nurdur, hem kuvettir. Evet hakikî imanı elde eden adam, kâinata meydan okuyabilir ve imanın kuvvetine göre hâdisatın tazyikatından kurtulabilir. ¹ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ der, sefine-i hayatta kemâl-i emniyetle hâdisatın dağlarvâri dalgaları içinde seyran eder. Bütün ağırlıklarını Kadîr-i Mutlak'ın yed-i kudretine emanet eder, rahatla dünyadan geçer, berzahta istirahat eder. Sonra saadet-i ebediyeye girmek için cennete uçabilir. Yoksa tevekkül etmezse, dünyanın ağırlıkları uçmasına

¹ "Allah'a tevekkül ettim." (Hûd Sûresi 11/56)

Berzah: Kabir âlemi, dünya ve âhiret arası.

Dağlarvâri: Dağlar gibi.

Hayat-ı ebediye: Ebedi, sonsuz âhiret hayatı.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Allah (c.c.).

Kemâl-i emniyet: Tam bir güven içinde olması.

Latîf: Hoş, güzel, hafif.

Mevt: Ölüm.

Mukaddime: Başlangıç, giriş.

Saadet-i ebediye: Sonsuz, bitmeyen mutluluk.

Sefine-i hayat: Hayat gemisi.

Tazyikat: Sıkıştırmalar, baskılar.

Tevekkül: Allah'a güvenmek, sebeplere tevessül ettikten sonra neticeyi Allah'a bırakmak.

Yed-i kudret: Kudret eli.

değil, belki esfel-i sâfilîne çeker. Demek; iman tevhide, tevhid teslimi, teslim tevekkülü, tevekkül saadet-i dâreyni iktiza eder.

Fakat yanlış anlama! *Tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki esbabı, dest-i kudretin perdesi bilip riayet ederek; esbaba teşebbüsü ise, bir nevi dua-yı fiilî telâkki ederek; müsebbebatı, yalnız Cenâb-ı Hak'tan istemek ve neticeleri O'ndan bilmek ve O'na minnettar olmaktan ibarettir.*

Tevekkül eden ve etmeyenin misalleri, şu hikâyeye benzer:

Vaktiyle iki adam; hem bellerine, hem başlarına ağır yükler yüklenip, büyük bir sefineye bir bilet alıp girdiler. Birisi girer girmez yükünü gemiye bırakıp, üstünde oturup nezâret eder. Diğeri hem ahmak, hem mağrur olduğundan yükünü yere bırakmıyor.

Ona denildi: “Ağır yükünü gemiye bırakıp rahat et.”

Dest-i kudret: Kudret eli. Cenâb-ı Hakk'ın her şeye yeten kudreti.

Dua-yı fiilî: Duada istenilen şeylerin sebeplerini de bizzat yerine getirmek (duanın hareketlerimizle örtüşmesi).

Esfel-i sâfilîn: En aşağı nokta. Cehennem en alt tabakası.

Mağrur: Gururlu, kibirli.

Müsebbebat: Neticeler.

Nezâret: Bakma, gözetme.

Saadet-i dâreyn: Dünya ve âhiret mutluluğu.

Telâkki etmek: Algılamak, anlamak, bakmak.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inanıp bildirmek.

O dedi: “Yok, ben bırakmayacağım. Belki zâyi olur. Ben kuvvetliyim. Malımı, belimde ve başımda muhafaza edeceğim.”

Yine ona denildi: “Bizi ve sizi kaldıran şu emniyetli sefine-i sultaniye daha kuvvetlidir. Daha ziyade iyi muhafaza eder. Belki başın döner, yükün ile beraber denize düşersin. Hem gittikçe kuvvetten düşersin. Şu bükülmüş belin, şu akılsız başın gittikçe ağırlaşan şu yüklere tâkat getiremeyecek. Kaptan dahi eğer seni bu hâlde görse, ya divânedir diye seni tardedecek. Ya, ‘Haindir, gemimizi itham ediyor, bizimle istihza ediyor, hapsedilsin.’ diye emredecektir. Hem herkese maskara olursun. Çünkü ehl-i dikkat nazarında, zaafı gösteren tekebbürün ile, aczi gösteren gururun ile, riyayı ve zilleti gösteren tasannuun ile kendini halka mudhike yaptın. Herkes sana gülüyor.” denildikten sonra o bîçarenin aklı başına geldi, yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh!.. Allah senden razı olsun! Zahmetten, hapisten, maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İşte ey tevekkülsüz insan! Sen de bu adam gibi aklını başına al, tevekkül et. Tâ bütün kâinatın dilenciliğinden

Divâne: Deli, akıl hastası.

Ehl-i dikkat: Hassas insanlar, dikkatli kişiler.

İstihza etmek: Alay etmek.

Mudhike: Gülünç.

Sefine-i sultaniye: Devlet gemisi

Tâkat: Güç.

Tardetmek: Kovmak.

Tasannu: Sun’ilik, yapmacıklık.

Tekebbür: Kibirlenme, gururlanma.

ve her hâdisenin karşısında titremekten ve hodfuruşluktan ve maskaralıktan ve şekâvet-i uhreviyeden ve tazyikât-ı dünyeviye hapsinden kurtulasın..

Dördüncü Nokta

İman, insanı insan eder. Belki insanı sultan eder. Öyle ise, insanın vazife-i asliyesi, iman ve duadır. Küfür, insanı gayet âciz bir canavar hayvan eder.

Şu meselenin binler delillerinden yalnız hayvan ve insanın dünyaya gelmelerindeki farkları, o meseleye vâzih bir delildir. Ve bir burhan-ı kâti'dir. Evet, insaniyet, iman ile insaniyet olduğunu, insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir.

Çünkü hayvan, dünyaya geldiği vakit, âdeti başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidadına göre mükemmel olarak gelir, yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda, bütün şerâit-i hayatiyesini ve kâinatla olan münasebetini ve kavânîn-i hayatını öğrenir, meleke

Burhan-ı kâti': Kesin delil. Karşı görüşleri kesip atan sağlam delil.

Hodfuruş: Kendini beğenmiş.

Kavânîn-i hayat: Hayat kanunları.

Meleke: Maharet, ustalık, beceri, yetenek.

Şekâvet-i uhreviye: Âhirette mutsuz olma, cehennem düşme.

Şerâit-i hayatiye: Varlığın, hayatını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu her şey. Hayat şartları.

Tazyikât-ı dünyeviye: Dünyadaki sıkıntılar.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci vazife.

sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığı iktidar-ı hayatiyeyi ve meleke-i ameliyeyi, yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder, yani ona ilham olunur.

Demek; hayvanın vazife-i asliyesi, taallümle tekemmül etmek değildir. Ve mârifet kesbetmekle terakki etmek değildir. Ve aczini göstermekle medet istemek, dua etmek değildir. Belki vazifesi; istidadına göre taammüldür, amel etmektir, ubûdiyet-i fiiliyedir.

İnsan ise, dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç¹ ve hayat kanunlarına câhil, hatta yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı öğrenemiyor. Belki âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç, hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir-iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede ancak zarar ve menfaati fark eder. Hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle, ancak menfaatlerini celp ve zararlardan sakınabilir.

¹ Bkz.: “Allah sizi analarınızın karınlarından öyle bir hâlde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Öyle iken size kulaklar, gözler, kalpler verdi ki şükredesiniz.” (Nahl Sûresi 16/78)

Âhir-i ömür: Ömrün sonu.

Hayat-ı beşeriye: İnsan hayatı.

İktidar-ı hayatiye: Canlılığını devam ettirme gücü.

Kesbetmek: Kazanmak, elde etmek.

Mârifet: Bilgi, ilim.

Medet istemek: Yardım istemek.

Meleke-i ameliye: Pratiklik, uygulama becerisi, yeteneği.

Muâvenet: Yardım etme, yardımlaşma.

Taallüm: Öğrenme.

Taammül: Çalışmak.

Terakki etmek: Gelişmek, ilerlemek.

Ubûdiyet-i fiiliye: Fiilî kulluk

Demek ki, insanın vazife-i fitriyesi; taallümle tekem-müldür, dua ile ubûdiyettir. Yani: “Kimin merhametiyle böyle hakîmâne idare olunuyorum? Kimin keremiyle böyle müşfikâne terbiye olunuyorum? Nasıl birisinin lütuflarıyla böyle nâzeninâne besleniyorum ve idare ediliyorum?” bilmektir. Ve binden ancak birisine eli yetişemediği hâcâtına dair Kâdiü'l-hâcât'a lisan-ı acz ve fakr ile yalvarmaktır.. ve istemek ve dua etmektir. Yani aczin ve fakrın cenahlarıyla makam-ı âlâ-yı ubûdiyete uçmaktır.

Demek insan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir. Mahiyet ve istidat itibarıyla her şey ilme bağlıdır.. ve bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu, mârifetullahtır.. ve onun üssü'l-esası da iman-ı billâhtır.

Hem insan, nihayetsiz acziyle nihayetsiz beliyyâta maruz ve hadsiz âdânın hücumuna mübtelâ.. ve nihayetsiz

Âdâ: Düşmanlar.

Beliyyât: Belâlar, imtihanlar.

Cenâh: Kanat, taraf, yön.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

Kâdiü'l-hâcât: İhtiyaçları yerine getiren.

Lisan-ı acz ve fakr: Allah huzurunda güçsüzlük ve yoksulluğumuzla

ifade ettiğimiz durum.

Makam-ı âlâ-yı ubûdiyet: En yüce kulluk makamı.

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Müşfikâne: Şefkatlice.

Nâzeninâne: Nazıkçe.

Ubûdiyet: Kulluk.

Ulûm-u hakikiye: Gerçek ilimler.

Üssü'l-esas: Ana esas, temel.

Vazife-i fitriye: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

fakrıyla beraber nihayetsiz hâcâta giriftar ve nihayetsiz metâlîbe muhtaç olduğundan; vazife-i asliye-i fitriyesi, imandan sonra duadır. Dua ise, esas-ı ubûdiyettir.¹

Nasıl bir çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusu- nu elde etmek için ya ağlar, ya ister. Yani; ya fiilî, ya kavli lisan-ı acziyle bir dua eder. Maksuduna muvaffak olur. Öyle de insan, bütün zîhayat âlemi içinde nâzik, nâzenin, nâzdar bir çocuk hükmündedir. Rahmânürrahîm'in der- gâhında ya zaaf ve acziyle ağlamak veya fakr ve ihtiya- cıyla dua etmek gerektir. Tâ ki, makâsıdı ona musahhar olsun veya teshirin şükürünü eda etsin.² Yoksa bir sinekten

¹ “Dua, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, *Deavât* 1) ve “Duanın kendisi ibadettir.” (Tirmizî, *Tefsîru sûre (2)* 16) anlamında hadîs-i şerifler bulunmaktadır.

² “Biz kurbanlık büyükbaş hayvanları da sizin hakkınızda Allah'ın dininin şeâirinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Onlar boğazlanmak üzere saf hâlinde dururken onları kestiğiniz zaman↪

Esas-ı ubûdiyet: Kulluğun temeli.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçla- rını kendi imkân ve iktidarıyla kar- şılayamamak.

Fiilî: Davranış ile.

Giriftar: Esir, tutkun.

Kavli: Sözlü.

Lisan-ı acz: Âcizlik dili

Makâsıd: Maksatlar.

Maksud: Maksat, arzu, gaye.

Meram: Maksat.

Metâlîp: İstekler, talepler.

Musahhar olmak: Kullanıma, hiz- met vermeye hazır olmak.

Nazdar: Nazlı.

Nâzenin: Nazik, hassas, kırılğan.

Rahmânürrahîm: Zât'ında mutlak rahmet sahibi olup, varlığa da bu engin merhametiyle şefkat eden Allah (c.c.).

Teshir: Emrine vermek.

Vazife-i fitriye: Asıl yaratılış vazi- fesi.

Zaaf ve acz: Zayıflık ve âcizlik.

Zîhayat âlemi: Canlılar âlemi.

vâveylâ eden ahmak ve haylaz bir çocuk gibi; “Ben kuvvetimle bu kâbil-i teshir olmayan ve bin derece ondan kuvvetli olan acîp şeyleri teshir ediyorum ve fikir ve tedbirimle kendime itaat ettiriyorum.” deyip küfrân-ı nimete sapmak, insaniyetin fitrat-ı asliyesine zıt olduğu gibi, şiddetli bir azaba kendini müstahak eder.¹

Beşinci Nokta

İman, duayı bir vesile-i kat’iye olarak iktiza ettiği.. ve fitrat-ı insaniye, onu şiddetle istediği gibi; Cenâb-ı Hak dahi “*Duanız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?*” meâlinde:

قُلْ مَا يَغْبِرُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ² ferman ediyor. Hem اُدْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ³ emrediyor.

⇨ Allah’ın adını anın! Yanı üstü yere yıkılınca da onlardan hem siz yiyin, hem kanaat gösterip istemeyene, hem de isteyen fakire yedirin! İşte böylece onları size âmâde kıldık ki şükredesiniz.” (Hac Sûresi 22/36)

¹ Konuyla ilgili âyet için bkz.: İbrahim Sûresi 14/7.

² “(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (Furkan Sûresi 25/77)

³ “Bana dua edin, size cevap vereyim.” (Mü’min Sûresi 40/60)

Ferman etmek: Buyurmak, emretmek.

Fitrat-ı asliye: Aslî yaratılış gayesi.

Fitrat-ı insaniye: İnsan tabiatı.

Kâbil-i teshir olmayan: İdaresi mümkün olmayan.

Küfrân-ı nimet: Nankörlük.

Müstahak: Hak eden, hak etmiş.

Tedbir: İdare

Vâveylâ: Çılgılık, yaygara, feryat.

Vesile-i kat’iye: Uyulması gerekli sebep, olmazsa olmaz vesile

Eğer desen: “Birçok defa dua ediyoruz, kabul olmuyor. Hâlbuki âyet umumîdir; her duaya cevap var ifade ediyor.”

Elcevap: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabul etmek, hem ayn-ı matlubu vermek, Cenâb-ı Hakk’ın hikmetine tâbidir.

Meselâ; Hasta bir çocuk çağırır: “Yâ hekim! Bana bak.”

Hekim: “Lebbeyk” der. “Ne istersin?” cevap verir.

Çocuk: “Şu ilâcı ver bana!” der.

Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına binaen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez.

İşte Cenâb-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nâzır olduğu için abdin duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat insanın hevâ-perestâne ve heveskârâne tahakkümüyle değil,

Ayn-ı matlub: İstenilenin aynısı.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hazreti Allah.

Hevâperestâne: Nefse tapınırcasına.

Heveskârâne: Heveslice.

Lebbeyk: “Buyurun, emredin!” mânâsında bir tabir.

Maslahat: Fayda, menfaat.

Tahakküm: Dayatma.

Ünsiyet: Dostluk, ahbablık.

belki hikmet-i rabbâniyenin iktizasıyla ya matlubunu veya daha evlâsını verir veya hiç vermez.

Hem dua bir ubûdiyettir. Ubûdiyet ise; semerâtı, uhreviyedir. Dünyevî maksatlar ise; o nevi dua ve ibadetin vakitleridir. O maksatlar, gayeleri değil. Meselâ: Yağmur namazı ve duası bir ibadettir. Yağmursuzluk, o ibadetin vaktidir. Yoksa o ibadet ve o dua, yağmuru getirmek için değildir. Eğer sırf o niyet ile olsa; o dua, o ibadet hâlis olduğundan kabule lâıyk olmaz.

Nasıl ki güneşin gurubu, akşam namazının vaktidir. Hem güneşin ve ayın tutulmaları, kûsûf ve husûf namazları denilen iki ibadet-i mahsusanın vakitleridir. Yani gece ve gündüzün nuranî âyetlerinin nikaplanmasıyla¹ bir azamet-i ilâhiyeyi ilâna medâr olduğundan, Cenâb-ı Hak

¹ Bkz.: “Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili ayı sildik, gündüz delili güneşi aydınlatıcı yaptık.” (İsrâ Sûresi 17/12)

Azamet-i ilâhiye: Allah'ın büyüklüğü, ululuğu.

Evlâ: Daha iyi.

Gurup: Batmak.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın bileceği hikmet

İbadet-i mahsusa: Her varlığın kendi tabiatına göre hususî şekilde ibadeti.

Kûsûf ve husûf namazları: Güneş ve Ay tutulduğunda kılınması sünnet olan namazlar.

Nikap: Perde, peçe.

Semerât: Meyveler (kâr).

Ubûdiyet: Kulluk.

Uhreviye: Âhiret'e ait.

ibadını o vakitte bir nevi ibadete davet eder. Yoksa o namaz –açılması ve ne kadar devam etmesi, müneccim hesabıyla muayyen olan– ay ve güneşin husûf ve kûsûflarının inkişafı için değildir.

Aynı onun gibi; yağmursuzluk dahi, yağmur namazının vaktidir. Ve beliyelerin istilâsı ve muzır şeylerin tasallutu, bazı duaların evkat-ı mahsusalarıdır ki; insan o vakitlerde aczini anlar, dua ile niyaz ile Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına iltica eder.

Eğer dua çok edildiği hâlde, beliyeler def olunmazsa, denilmeyecek ki: “Dua kabul olmadı.” Belki denilecek ki: “Duanın vakti, kaza olmadı.” Eğer Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle belâyı ref etse –nurun alâ nur– o vakit dua vakti biter, kaza olur.

Acz: Acizlik.

Beliyye: Belâ.

Dergâh: Huzur, dîvan.

Evkat-ı mahsusa: Özel, belirli vakitler

Husûf: Ay tutulması.

İbad: Kullar.

İnkişaf: Açılma.

Kadîr-i Mutlak / Kadîr-i Zülcelâl:

Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Yüce Allah.

Kûsûf: Güneş tutulması.

Muayyen: Belirli.

Muzır: Zararlı.

Müneccim: Astronomi ile uğraşan kimse.

Nurun alâ nur: Nur üstüne nur. “Umulanın çok çok üstünde” mânâsında kullanılan bir deyim.

Tasallut: Musallat olma.

Demek dua, bir sırr-ı ubûdiyettir. Ubûdiyet ise, hâ-lisen livechillâh olmalı.¹ Yalnız aczini izhar edip, dua ile ona iltica etmeli. Rubûbiyetine karışmamalı. Tedbiri ona bırakmalı. Hikmetine itimat etmeli. Rahmetini itham etmemeli.

Evet hakikat-i hâlde âyât-ı beyyinâtın beyanıyla sabit olan; bütün mevcudât, her birisi birer mahsus tesbih ve birer husûsî ibadet, birer has secde ettikleri gibi;² bütün kâinattan dergâh-ı ilâhîye giden, bir duadır.

• **Ya istidat lisanıyladır;** bütün nebâtâtın duaları gibi ki, her biri lisan-ı istidadıyla Feyyaz-ı Mutlak'tan bir

¹ Kulluğun sırf Allah için yapılacağına dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı şunlardır: Fâtiha Sûresi 1/5; Nisâ Sûresi 4/146; En'âm Sûresi 6/162; A'râf Sûresi 7/29; Lokman Sûresi 31/22; Zümer Sûresi 39/2, 11, 14; Mü'min Sûresi 40/14, 65.

² Varlığın tesbih, secde ve ibadetlerine dair âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Nahl Sûresi 16/49; İsrâ Sûresi 17/44; Meryem Sûresi 19/93; Hac Sûresi 22/18; Nûr Sûresi 24/41; Rahman Sûresi 55/6; Hadîd Sûresi 51/1.

Âyât-ı beyyinât: Apaçık âyetler.

Dergâh-ı îhâî: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Feyyâz-ı Mutlak: Bereket ve bol-
luğun yegâne sahibi Hazreti Allah.

Hakikat-i hâl: Gerçek durum.

Hâlisen livechillâh: Sadece Allah için.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

İzhar etmek: Göstermek, ortaya koymak.

Lisan-ı istidat: Kabiliyet dili.

Nebâtât: Bitkiler.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, her-
kesi ve her şeyi içine alan idaresi,
terbiyesi.

Sırr-ı ubûdiyet: Kulluk sırrı.

suret talep ediyorlar ve esmâsına bir mazhariyet-i münkeşife istiyorlar.

• **Veya ihtiyac-ı fitrî lisanıyladır;** bütün zîhayatın, iktidarları dahilinde olmayan hâcât-ı zarûriyeleri için dualarıdır ki, her birisi o ihtiyac-ı fitrî lisanıyla Cevâd-ı Mutlak'tan idâme-i hayatları için bir nevi rızık hükmünde bazı metâlibi istiyorlar.

• **Veya lisan-ı ızdırarıyla bir duadır ki;** muzdar kalan her bir zîruh; kat'î bir iltica ile dua eder, bir hâmi-i meçhulüne iltica eder, belki Rabb-i Rahîm'ine teveccüh eder. Bu üç nevi dua, bir mâni olmazsa daima makbuldür.

• **Dördüncü nevi ki; en meşhurdur, bizim duamızdır.** Bu da iki kısımdır; Biri, fiilî ve hâlî; diğeri, kalbî ve kalîdir.

Cevâd-ı Mutlak: Sonsuz ve sınırsız veren Hazreti Allah, çok cömert.

Fiilî: Davranış ile.

Hâcât-ı zarûriye: Zarûrî ihtiyaçlar.

Hâmi-i meçhul: Görünmeyen koruyucu.

Hâlî: Hâl ile.

İdâme-i hayat: Hayatı devam ettirmek.

İhtiyac-ı fitrî: Yaratılıştan gelen, tabii ihtiyaç.

Kalbî: Kalb ile

Kalî: Sözlü.

Lisan-ı ızdırar: Çaresizliğin ifade ettiği durum.

Mazhariyet-i münkeşife: Tecellinin gerçekleştiği ayna olabilme.

Metâlip: İstekler, talepler.

Muzdar: Darda kalan, çaresiz.

Rabb-i Rahîm: Engin şefkat ve merhametiyle kullarını gözeten Hazreti Allah.

Teveccüh: Yönelme.

Zihayat: Canlı.

Zîruh: Ruh sahibi.

♦ Meselâ esbaba teşebbüs, bir dua-yı fiilîdir. Esbabın içtimâ; müsebbebi îcad etmek için değil, belki lisan-ı hâl ile müsebbebi Cenâb-ı Hak'tan istemek için bir vaziyet-i marziye almaktır. Hatta çift sürmek, hazine-i rahmet kapısını çalmaktır. Bu nevi dua-yı fiilî, Cevâd-ı Mutlak'ın isim ve unvanına müteveccih olduğundan, kabule mazhariyeti ekseriyet-i mutlakadır.

♦ *İkinci kısım*; lisan ile, kalb ile dua etmektir. Eli yetişmediği bir kısım metâlibi istemektir. Bunun en mühim ciheti, en güzel gayesi, en tatlı meyvesi şudur ki: Dua eden adam anlar ki; birisi var, onun hâtîrât-ı kalbini işitir, her şeye eli yetişir, her bir arzusunu yerine getirebilir, aczine merhamet eder, fakrına medet eder.

Acz: Âcizlik, güçsüzlük.

Cevâd-ı Mutlak: Sonsuz ve sınırsız veren Hazreti Allah, çok cömert.

Dua-yı fiilî: Duada istenilen şeylerin sebeplerini de bizzat yerine getirmek (duanın hareketlerimizle örtüşmesi).

Ekseriyet-i mutlaka: Büyük çoğunluk.

Esbap: Sebepler.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamamak.

Hâtîrât-ı kalb: Kalbe gelen duygular, fikirler.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

İçtimâ: Toplanmak.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mazhariyet: Muvaffak olma, nail olma, elde etme.

Medet etmek: Yardım etmek.

Metâlip: İstekler, talepler.

Müsebbep: Sebebe bağlı olarak meydana gelen, netice.

Müteveccih: Yönelmiş.

Vaziyet-i marziye: Beğenilen hâl, tavır.

İşte ey âciz insan ve ey fakir beşer! Dua gibi hazine-i rahmetin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin medârı olan bir vesileyi elden bırakma. Ona yapış, âlâ-yı illiyyîn-i insaniyete çık. Bir sultan gibi bütün kâinatın dualarını, kendi duan içine al. Bir abd-i küllî ve bir vekil-i umumî gibi ¹إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ de, kâinatın güzel bir takvimi ol.

¹ “Yalnız senden medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

Abd-i küllî: Bütün varlıkları temsil edebilecek bir kul.

Âlâ-yı illiyyîn-i insaniyet: İnsanın çıkabileceği en yüksek mertebe.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

Medâr: Sebep olma.

Takvim: Tam kıvam, en ideal şekil.

Vekil-i umumî: Herkesin vekili, umumun sözcüsü, tam yetkili temsilci.

İkinci Mebhas

(İnsanın Saadet ve Şekâvetine Medâr Beş Nükte'den ibarettir.)

İnsan ahsen-i takvimde yaratıldığı ve ona gayet câmi bir istidat verildiği için esfel-i sâfilinden tâ âlâyı illiyyîne;¹ ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makamâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydan-ı imtihana atılmış, nihayetsiz sukut ve suûda giden iki yol² onun önünde açılmış bir mu'cize-i kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i sanat olarak şu dünyaya gönderilmiştir. İşte insanın şu

¹ Bkz.: Tîn Sûresi 95/4-6.

² Bkz.: “Şükür” ya da “küfür” yolu (Dehr Sûresi 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled Sûresi 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems Sûresi 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl Sûresi 92/5-10)

Acûbe-i sanat: Sanat harikası.

Ahsen-i takvim: En güzel kıvam, şekil.

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek derece, insanın erişebileceği en yüce makam.

Arş: Gökyüzü.

Câmi: Kapsayan

Derecât: Dereceler.

Derekât: Aşağı tabakalar.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Ferş: Yeryüzü.

Makamât: Makamlar.

Merâtip: Mertebeler, dereceler.

Meydan-ı imtihan: İmtihan meydanı, deneme yeri.

Mu'cize-i kudret: Allah'ın eşsiz kudretinin harikulâde bir göstergesi.

Netice-i hilkat: Yaratılış neticesi, meyvesi.

Sukut: Düşüş.

Suûd: Yükseliş

Şekâvet: Mutsuzluk, talihsizlik (insanın cehenneme gitmesine sebep olacak bir hayat sürmesi).

Şems: Güneş.

dehşetli terakki ve tedennisinin sırrını "Beş Nükte"de beyan edeceğiz.

Birinci Nükte

İnsan, kâinatın ekser envâna muhtaç ve alâkadardır. İhtiyacâtı, âlemin her tarafına dağılmış; arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştak olduğu gibi, Cemîl-i Zülcelâl'i de görmeye müştaktır. Başka bir menzilde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için o menzilin kapısını açmaya muhtaç olduğu gibi; berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahabını ziyaret etmek ve firâk-ı ebedîden kurtulmak için koca dünyanın kapısını kapayacak ve bir mahşer-i acâip olan âhiret kapısını açacak, dünyayı kaldırıp âhireti yerine kuracak ve koyacak bir Kadîr-i Mutlak'ın dergâhına ilticaya muhtaçtır.

Ahbap: Birbirini sevenler.

Berzah: Kabir âlemi, dünya ve ahiret arası.

Cemil-i Zülcelâl: Yücelik ve heybeti ile beraber güzellik ve lütfun da yegâne sahibi Hazreti Allah.

Envâ: Türler.

Firâk-ı ebedî: Ebedî ayrılık.

İhtiyacât: İhtiyaçlar.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, sınırsız kudret sahibi Hazreti Allah.

Mahşer-i acâip: Harikulâdeler kuşağı.

Menzil: Kalınan yer, mesken, ev.

Müştâk: Aşklı, şevkli.

Tedenni: Gerileme, düşüşe geçme.

Terakkî: İlerleme, yükselme.

İşte şu vaziyette bir insana hakikî Mâbud olacak; yalnız, her şeyin dizgini elinde, her şeyin hazinesi yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hâzır, mekândan münezzeh, aczden müberrâ, kusurdan mukaddes, nakstan muallâ bir Kadîr-i Zülcelâl, bir Rahîm-i Zülcemâl, bir Hakîm-i Zülkemâl olabilir. Çünkü nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâ edecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve muhit bir ilim sahibi olabilir. Öyle ise, mâbudiyete lâyık yalnız O'dur.

İşte ey insan! Eğer yalnız O'na abd olsan, bütün mahlûkât üstünde bir mevki kazanırsın. Eğer ubûdiyetten istinkâf etsen, âciz mahlûkâta zelil bir abd olursun. Eğer enânîyetine ve iktidarına güvenip tevekkül ve duayı bırakıp, tekebbür ve davaya sapsan; o vakit iyilik ve îcad

Enânîyet: Benlik, gurur.

Hâcât-ı insaniye: İnsanın ihtiyaçları.

Hakîm-i Zülkemâl: Mükemmellik ile beraber hikmetin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Îfâ: Yerine getirmek.

İstinkâf: Çekinmek.

Kadîr-i Zülcelâl: Yücelik ve heybeti ile beraber güç ve kudretin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Mâbud: İlâh. Kendisine ibadet edilen zât, Hazreti Allah.

Mâbudiyet: İbadet edilme, tapılma.

Mahlûkât: Yaratılmışlar, varlıklar.

Muallâ: Yüce.

Muhit: İhatalı, şümüllü, kuşatıcı.

Mukaddes: Yüce, kusursuz.

Müberrâ: Uzak, beri.

Münezzeh: Arı, duru, temiz, uzak.

Naks: Eksiklik.

Rahîm-i Zülcemâl: Güzellik ve lütuf ile beraber şefkat ve merhametin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Tekebbür: Kibirlenme, gururlanma.

Tevekkül: Allah'a güvenmek, sebeplere tevessül ettikten sonra neticeyi Allah'a bırakmak.

cihetinde arı ve karıncadan daha aşağı, örümcek ve sinekten daha zayıf düşersin. Şer ve tahrip cihetinde dağdan daha ağır, tâundan daha muzır olursun.

Evet ey insan! Sende iki cihet var. **Birisi:** İcad ve vücûd ve hayır ve müsbet ve fiil cihetidir. **Diğeri:** Tahrip, adem, şer, nefy, infial cihetidir.

Birinci cihet itibarıyla; arıdan, serçeden aşağı; sinekten, örümcekten daha zayıfsın. İkinci cihet itibarıyla; dağ, yer, göklerden geçersin. Onların çekindiği ve izhâr-ı acz ettikleri bir yükü kaldırırsın.¹ Onlardan daha geniş, daha büyük bir daire alırsın. Çünkü sen, iyilik ve icad ettiğin vakit yalnız vüs'atin nisbetinde, elin ulaşacak derecede, kuvvetin yetişecek mertebede iyilik ve icad edebilirsin. Eğer fenalık ve tahrip etsen, o vakit fenalığın tecavüz ve tahribin intişar eder.

Meselâ küfür; bir fenalıktır, bir tahriptir, bir adem-i tasdiktir. Fakat o tek seyyie, bütün kâinatın tahkirini ve

¹ Bkz.: Ahzâb Sûresi 33/72.

Adem: Yokluk.

Adem-i tasdik: Tasdik etmemek, kabul etmemek.

İcad: Var etme, yaratma.

İnfial: Fiilden etkilenme.

İntişâr: Yayılmak.

İzhâr-ı acz: Güçsüzlüğünü ifade etmek, sergilemek.

Muzır: Zararlı.

Nefy: İnkâr, ret.

Seyyie: Kötülük, günah.

Şer: Zarar.

Tahkir: Hakaret etmek.

Vüs'at: Genişlik.

bütün esmâ-yı ilâhiyenin tezyifini, bütün insanîyetin terzîlini tazammun eder. Çünkü şu mevcudâtın âlî bir makamı, ehemmiyetli bir vazifesi vardır. Zira onlar, mektubat-ı rabbâniye ve merâyâ-yı sübhaniye ve memurîn-i ilâhiyedirler.

Küfür ise; onları âyinedarlık ve vazifedarlık ve mânidârlık makamından düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı derekesine ve zevâl ve firâkın tahribiyle çabuk bozulup değişen mevâdd-ı fâniyeye ve ehemmiyetsizlik, kıymetsizlik, hiçlik mertebesine indirdiği gibi.. bütün kâinatta ve mevcudâtın aynalarında nakışları ve cilveleri ve cemâlleri görünen esmâ-yı ilâhiyeyi inkâr ile tezyif eder.

Ve insanlık denilen, bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin cilvelerini güzelce ilân eden bir kaside-i manzume-i hikmet

Abesiyet: Boş, faydasız.

Âlî: Yüce.

Âyinedârlık: Ayna olma, ayna tutma, yansıtma.

Cemâl: Güzellik, iyilik, rahmet.

Cilve: Tecelli, yansıma, belirme.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye: Kutsal, ilâhî isimler.

Kaside-i manzume-i hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın hikmetlerini bize duyuran şiir kasidesi.

Mânidar: Mânâlı.

Mektubat-ı rabbâniye: Her şeyin sahibi Allah'ın mektupları, eserleri.

Memurîn-i ilâhiye: İlâhî memurlar.

Merâyâ-yı sübhaniye: Bize, Allah'ın yüce sıfatlarını gösteren aynalar.

Mevâdd-ı fâniye: Geçici maddeler.

Mevcudât: Varlıklar.

Tazammun: İhtiva etmek, içermek.

Terzil: Rezil etmek, küçük düşürmek.

Tezyif: Alay etme, kıymetsiz görme.

ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını câmi çekirdek-misal bir mu'cize-i kudret-i bâhire ve emanet-i kübrâyı uhdesine almakla yer, gök, dağa tefevvuk eden ve melâikeye karşı rüçhâniyet kazanan bir sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziye; en zelil bir hayvan-ı fânî-i zâilden daha zelil, daha zayıf, daha âciz, daha fakir bir derekeye atar. Ve mânâsız, karmakarışık, çabuk bozular bir âdi levha derekesine indirir.

Elhâsıl: Nefs-i emmâre tahrip ve şer cihetinde nihayetsiz cinayet işleyebilir, fakat îcad ve hayırda iktidarı pek azdır ve cüz'îdir. Evet, bir haneyi bir günde harap eder, yüz günde yapamaz.

Lâkin eğer enâniyeti bıraksa, hayrı ve vücûdu tevfik-i ilâhiyeden istese, şer ve tahripten ve nefse itimattan

Câmi: İçine alan, kuşatan.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar, du-yular, organlar.

Cüz'î: Küçük, az.

Çekirdek-misal: Çekirdek gibi.

Emanet-i kübrâ: Büyük sorumluluk.

Hayvan-ı fânî-i zâil: Geçici, süreli bir canlı.

Melâike: Melekler.

Mu'cize-i kudret-i bâhire: Âşikâr bir kudret harikası.

Nefs-i emmâre: Şeytanın vesvese ve oyunlarına karşı koymayan, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rüçhâniyet: Tercih edilmek, üstün olmak.

Sahib-i mertebe-i hilâfet-i arziye: Yeryüzü halifeliği makamının sahibi.

Şecere-i bâkiye: Baki, ölümsüz ağaç.

Tefevvuk: Üste çıkmak, üstün olmak.

Tevfik-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı, muvaffak etmesi.

Uhdesine almak: Bir işin sorumluluğunu üzerine almak.

Zelil: Bayağı, rezil

vazgeçse, istiğfar ederek tam abd olsa; o vakit **يُبَدِّلُ اللَّهُ** ¹ **سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ** sırrına mazhar olur. Ondaki nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâp eder. “*Ahsen-i takvim*” kıymetini alır, âlâ-yı illiyîne çıkar.

İşte ey gafil insan! Bak Cenâb-ı Hakk’ın fazlına ve keremine: Seyyieyi bir iken bin yazmak, haseneyi bir yazmak veya hiç yazmamak adalet olduğu hâlde; bir seyiyeyi bir yazar, bir haseneyi on, bazen yetmiş, bazen yedi yüz, bazen yedi bin yazar.² Hem şu nükteden anla ki; *o müthiş cehenneme girmek ceza-yı ameldir, ayn-ı adldir. Fakat cennete girmek, mahz-ı fazldır.*

¹ “Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir.” (Furkan Sûresi 25/70)

² Seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: En’âm Sûresi 6/160; Buhârî, *Îmân* 31; Müslim, *Îmân* 206, 207.

Ahsen-i takvim: En ideal şekil ve hâl.

Âlâ-yı illiyîn: En yüksek derece, insanın erişebileceği en yüce makam.

Ayn-ı adl: Adaletin ta kendisi.

Ceza-yı amel: Yapılan işin karşılığı.

Hasene: Sevap.

İnkılâp etmek: Dönüşmek, değiştirmek.

İstiğfar: Bağışlanma, af dilemek.

Kabiliyet-i hayr: Sevap işleme potansiyeli.

Kabiliyet-i şer: Günah işleme potansiyeli.

Mahz-ı fazl: Tamamen Allah’ın lütfü.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak, şereflenmek.

Seyyie: Günah.

İkinci Nükte

İnsanda iki vecih var. **Birisi:** Enâniyet cihetinde şu hayat-ı dünyeviyeye nâzırdır. **Diğeri:** Ubûdiyet cihetinde hayat-ı ebediyeye bakar.

• **Evvelki** vecih itibarıyla öyle bir bîçare mahlûktur ki; sermayesi yalnız ihtiyârdan bir şa're (saç) gibi cüz'î bir cüz-ü ihtiyârî ve iktidardan zayıf bir kesb ve hayattan çabuk söner bir şûle ve ömürden çabuk geçer bir müddetçik ve mevcüdiyetten çabuk çürür küçük bir cisimdir. O hâliyle beraber kâinatın tabakatında serilmiş hadsiz envân hesapsız efradından nazik, zayıf bir fert olarak bulunuyor.

• **İkinci** vecih itibarıyla ve bilhassa ubûdiyete müteveccih acz ve fakr cihetinde pek büyük bir vüs'ati var. Pek büyük bir ehemmiyeti bulunuyor. Çünkü Fâtır-ı Hakîm, insanın mahiyet-i mâneviyesinde nihayetsiz azîm bir acz

Azîm: Çok büyük.

Cüz-ü ihtiyârî: İnsanın zayıf, küçük-cük tercih gücü.

Envâ: Türler.

Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaradan.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı ebediye: Ebedi, sonsuz âhiret hayatı.

Kesb: Çaba.

Mahiyet-i mâneviye: Mânevî özellikler.

Mevcudiyet: Varlık, var olma.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Nâzır: Bakan, yönelik, dönük.

Şûle: Işık, parıltı.

Tabakat: Katmanlar, dereceler.

Vüs'at: Genişlik.

ve hadsiz cesîm bir fakr dercetmiştir. Tâ ki, kudreti nihayetsiz bir Kadîr-i Rahîm ve gınası nihayetsiz bir Ganiyy-i Kerîm bir Zât'ın hadsiz tecelliyâtına câmi geniş bir ayna olsun.

Evet insan bir çekirdeğe benzer. Nasıl ki o çekirdeğe kudretten mânevî ve ehemmiyetli cihâzât ve kaderden ince ve kıymetli program verilmiş. Tâ ki, toprak altında çalılıp, tâ o dar âlemden çıkıp, geniş olan hava âlemine girip, Hâlık'ından istidat lisaniyla bir ağaç olmasını isteyip, kendine lâyık bir kemâl bulsun. Eğer o çekirdek, sû-i mizacından dolayı ona verilen cihâzât-ı mâneviyeyi, toprak altında bazı mevâdd-ı muzırrayı celbine sarf etse; o dar yerde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh edip çürüyecektir.

Câmi: Kapsamlı.

Cesîm: Büyüklük, iri.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar, du-yular, organlar.

Cihâzât-ı mâneviye: Mânevî cihazlar.

Dercetmek: İçine koymak.

Ganiyy-i Kerîm: Cömertlik ve zenginliğin yegâne sahibi Hazreti Allah.

Gınâ: Zenginlik. Kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmama.

Hâlık: Yaradan, Allah.

Kader: Cenâb-ı Hakk'ın ezelden ebede her şey için belirlediği takdiri.

Kadîr-i Rahîm: Sonsuz kudret ve sınırsız merhamet sahibi Hazreti Allah.

Kemâl: Mükemmellik, yücelik, fazilet.

Mevâdd-ı muzır: Zararlı maddeler.

Sû-i mizac: Kötü huyluluk.

Tecelliyât: Cenâb-ı Hakk'ın icraatının yansımaları.

Tefessüh: Bozulmak.

Eğer o çekirdek, o mânevî cihâzâtını ¹ **فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى** 'nın emr-i tekvinîsini imtisâl edip hüsn-ü istîmal etse; o dar âlemden çıkacak, meyvedâr koca bir ağaç olmakla küçücük cüz'î hakikati ve ruh-u mânevîsi, büyük bir hakikat-i külliye suretini alacaktır. İşte aynen onun gibi; insanın mahiyetine, kudretten ehemmiyetli cihâzât ve kaderden kıymetli programlar tevdi edilmiş.

Eğer insan, şu dar âlem-i arzîde, hayat-ı dünyeviye toprağı altında o cihâzât-ı mâneviyesini nefsin hevesâtına sarf etse; bozulan çekirdek gibi bir cüz'î telezzüz için kısa bir ömürde, dar bir yerde ve sıkıntılı bir hâlde çürüyüp tefessüh ederek, mesuliyet-i mâneviyeyi bedbaht ruhuna yüklenecek, şu dünyadan göçüp gidecektir.

¹ "Taneleri ve çekirdekleri çatlatıp yararak (her şeyi gelişme yoluna koyan) Allah'tır." (En'âm Sûresi 6/95)

Bedbaht: Talihsiz, nasipsiz.

Cihâzât-ı mânevîye: Mânevî cihazlar.

Emr-i tekvinî: Cenâb-ı Hakk'ın kâinata koyduğu tabiî kanunlar (suyun belli derecede kaynaması veya donması gibi).

Hakikat-i külliye: Genel, kapsamlı gerçek.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hevesât: Hevesler, arzular.

Hüsn-ü istîmal: Yerinde ve güzelce kullanmak.

İmtisâl: Örnek almak, uymak, emri yerine getirmek.

Mesuliyet-i mânevîye: Mânevî sorumluluk.

Ruh-u mânevî: Mânevî öz.

Tefessüh etmek: Bozulmak, koşmak.

Telezzüz: Lezzet alma, tadına varma.

Tevdi: Emanet etmek.

Eğer o istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, imanın ziyasıyla ubûdiyet toprağı altında terbiye ederek, evâmîr-i Kur'âniye'yi imtisâl edip cihâzât-ı mâneviyesini hakikî gayelerine tevcih etse, elbette âlem-i misal ve berzahda dal ve budak verecek ve âlem-i âhiret ve cennette hadsiz kemâlât ve nimetlere medâr olacak bir şecere-i bâkiyenin ve bir hakikat-i daimenin cihâzâtına câmi kıymettar bir çekirdek ve revnaktar bir makine ve bu şecere-i kâinatın mübarek ve münevver bir meyvesi olacaktır.

Evet hakikî terakki ise; insana verilen kalb, sır, ruh, akıl hatta hayal ve sair kuvvelerin hayat-ı ebediye ye yüzlerini çevirerek, her biri kendine lâıyk husûsî bir vazife-i ubûdiyet ile meşgul olmaktadır. Yoksa ehl-i dalâletin terakki zannettikleri, hayat-ı dünyeviyenin bütün

Âlem-i âhiret: Âhiret âlemi.

Âlem-i misal ve berzah: Rüya âlemi, maddî âlem ile gayb âlemi arasında yer alan ara kesit. Ruhlar âlemiyle cismaniyet âleminin birleşik noktası.

Cihâzât-ı mâneviye: Mânevî cihazlar.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar.

Evâmîr-i Kur'âniye: Kur'an'ın emirleri.

Hakikat-i daime: Değişmeyen gerçek.

Hayat-ı ebediye: Ebedi, sonsuz

âhiret hayatı.

Kemâlât: İyilikler, faziletler.

Kuvve: His, duyu.

Münevver: Nurlu, parlak.

Revnaktar: Parlak.

Sır: Ruhâni kalbin bir boyutu.

Şecere-i bâkiye: Bakî, ölümsüz ağaç.

Şecere-i kâinat: Varlık ağacı.

Terakki etmek: Gelişmek, ilerlemek.

Tevcih: Yönlendirme.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

Ziya: Işık.

inceliklerine girmek ve zevklerinin her çeşitlerini, hatta en süflîsini tatmak için bütün letâifini ve kalb ve aklını nefsi emmâreye musahhar edip yardımcı verse; o terakki değil, sukuttur.

Şu hakikati bir vâkıa-yı hayaliyede, şöyle bir temsilde gördüm ki:

Ben büyük bir şehre giriyorum. Baktım ki, o şehirde büyük saraylar var. Bazı sarayların kapısına bakıyorum, gayet şenlik, parlak bir tiyatro gibi nazar-ı dikkati celp eder, herkesi eğlendirir bir câzibedarlık vardı. Dikkat ettim ki, o sarayın efendisi kapıya gelmiş, it ile oynuyor ve oynamasına yardım ediyor. Hanımlar, yabani gençlerle tatlı sohbetler ediyorlar. Yetişmiş kızlar dahi, çocukların oynamasını tanzim ediyorlar. Kapıcı da onlara kumandanlık eder gibi bir aktör tavrını almış. O vakit anladım ki, o koca sarayın içerisi bomboş. Hep nazik vazifeler muattal kalmış. Ahlâkları sukut etmiş ki, kapıda bu sureti almışlardır.

Câzibedâr: Cazibeli, çekici.

Celp etmek: Çekmek.

Letâif: Mânevî duygular.

Muattal: Boş, işsiz.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Sukut: Düşüş.

Süflî: Alçak, bayağı, pes.

Temsil: Benzetme, misallendirme.

Vâkıa-yı hayaliye: Hak yolcusunun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latifeleriyle mana âleminde seyahat ederken varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gördüğü gerçekler.

Sonra geçtim, bir büyük saraya daha rast geldim. Gördüm ki; kapıda uzanmış vefadâr bir it ve kaba, sert, sakin bir kapıcı ve sönük bir vaziyet vardı. Merak ettim. Ne için o öyle, bu böyle? İçeriye girdim. Baktım ki, içerisi çok şenlik. Daire daire üstünde, ayrı ayrı nazik vazifeler ile saray ehli meşguldürler. Birinci dairedeki adamlar sarayın idaresini, tedbirini görüyorlar. Üstündeki dairede kızlar, çocuklar ders okuyorlar. Daha üstünde hanımlar, gayet latîf sanatlar, güzel nakışlarla iştigal ediyorlar. En yukarıda efendi, padişahla muhabere edip halkın istirahatini temin için ve kendi kemâlâtı ve terakkiyâtı için kendine has ve ulvî vazifeler ile iştigal ediyor gördüm. Ben onlara görünmediğim için, “Yasak!” demediler, gezebildim. Sonra çıktım, baktım. O şehrin her tarafında bu iki kısım saraylar var. Sordum, dediler: “O kapısı şenlik ve içi boş saraylar, kâfirlerin ileri gelenlerininindir ve ehl-i dalâletindir. Diğerleri, namuslu Müslüman büyüklerininindir.”

Sonra bir köşede bir saraya rast geldim. Üstünde “Said” ismini gördüm. Merak ettim. Daha dikkat ettim, suretimi üstünde gördüm gibi bana geldi. Kemâl-i taaccübümden bağırarak, aklım başıma geldi, ayıldım. İşte o

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar.

Kemâl-i taaccüp: Çok şaşırmak.

Latîf: Hoş, güzel, şeffaf.

Muhabere: Haberleşme.

Terakkiyât: İlerlemeler, yükselmeler, gelişmeler.

Vefadâr: Vefalı.

vâkıa-yı hayalîyeyi sana tâbir edeceğim. Allah hayır etsin.

İşte o şehir ise, hayat-ı içtimâiye-i beşeriye ve medîne-i medeniyet-i insaniyedir. O sarayların her birisi, birer insandır. O saray ehli ise; insandaki göz, kulak, kalb, sır, ruh, akıl gibi letâif ve nefis ve hevâ ve kuvve-i şeheviye ve kuvve-i gadabiye gibi şeylerdir. Her bir insanda her bir latîfenin ayrı ayrı vazife-i ubûdiyetleri var. Ayrı ayrı lezzetleri, elemeleri var. Nefis ve hevâ, kuvve-i şeheviye ve gadabiye, birer kapıcı ve it hükmündedirler. İşte o yüksek letâifi, nefis ve hevâyâ musahhar etmek ve vazife-i asliyelerini unutturmak, elbette sukuttur, terakki değildir. Sair cihetleri sen tâbir edebilirsin.

Üçüncü Nükte

İnsan, fiil ve amel cihetinde ve sa'y-i maddî itibarıyla zayıf bir hayvandır, âciz bir mahlûktur. Onun o cihetteki daire-i tasarrufâtı ve mâlikiyeti o kadar dardır ki,

Amel: İş, eylem.

Daire-i tasarrufat: Yönetim, idare alanı.

Hayat-ı içtimâiye-i beşeriye: İnsanın sosyal hayatı.

Hevâ: Zararlı ve günah olan arzular.

Kuvve-i gadabiye: Öfke duygusu.

Kuvve-i şeheviye: Şehvet duygusu.

Latife: Duyu, duygu, his.

Mâlikiyet: Sahiplik.

Medine-i medeniyet-i insaniye: İnsanlığın medeniyet şehri.

Sa'y-i maddî: Maddî çaba, uğraş.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci vazife.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

eline uzatsa ona yetişebilir. Hatta, insanın eline dizginini veren hayvanât-ı ehliye, insanın zaaf ve acz ve tembelliginden birer hisse almışlardır ki; yabani emsallerine kıyas edildikleri vakit, azîm fark görünür.. ehli keçi ve öküz, yabani keçi ve öküz gibi.

Fakat o insan, infiâl ve kabul ve dua ve sual cihetinde, şu dünya hanında aziz bir yolcudur.. ve öyle bir Kerîm'e misafir olmuş ki; nihayetsiz rahmet hazinelerini ona açmış.. ve hadsiz bedî masnûâtını ve hizmetkârlarını ona mu-sahhar etmiş.. ve o misafirin tenezzühüne ve temâşasına ve istifadesine öyle büyük bir daire açıp müheyyâ etmiştir ki; o dairenin nısf-ı kutru, yani merkezden muhit hattına kadar, gözün kestiği miktar, belki hayalin gittiği yere kadar geniştir ve uzundur.

İşte eğer insan, enâniyetine istinad edip, hayat-ı dünyeviyeyi gaye-i hayal ederek derd-i maîşet içinde,

Bedî: Harika, eşsiz, orijinal.

Derd-i maîşet: Geçim derdi.

Ehli: Evcil.

Emsâl: Benzerler.

Enâniyet: Benlik.

Gaye-i hayal: İdeal, hedef.

Hayvanât-ı ehliye: Evcil hayvanlar.

İnfiâl: Dış sebeplere bağlı hareket, edilgenlik.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kerîm: Yarattıklarına daima, hesapsız, bol bol veren Hazreti Allah.

Masnûât: Sanatlı yapılan şeyler.

Muhit hattı: Dairenin sınır çizgisi.

Müheyyâ: Hazırlanmış.

Nısf-ı kutru: Yarı çap.

Temâşâ: Seyir.

Tenezzüh: Gezinti.

Zaaf ve acz: Zayıflık ve âcizlik.

*muvakkat bazı lezzetler için çalışsa, gayet dar bir daire içinde boğulur gider. Ona verilen bütün cihâzât ve âlât ve letâif, ondan şikâyet ederek Haşır'de onun aleyhinde şehâdet edeceklerdir ve davacı olacaklardır.*¹

Eğer kendini misafir bilse, misafir olduğu Zât-ı Kerîm'in izni dairesinde sermaye-i ömrünü sarf etse, öyle geniş bir daire içinde uzun bir hayat-ı ebediye için güzel çalışır ve teneffüs edip istirahat eder. Sonra, âlâ-yı illiyyîne kadar gidebilir. Hem de bu insana verilen bütün cihâzât ve âlât, ondan memnun olarak âhirette lehinde şehâdet ederler. Evet, insana verilen bütün cihâzât-ı acîbe, bu ehemmiyetsiz hayat-ı dünyeviye için değil; belki, pek ehemmiyetli bir hayat-ı bâkiye için verilmişler.

¹ Bkz.: Fussilet Sûresi 41/20-21; Yasin Sûresi 36/65.

Âlât: Âletler.

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek derece, insanın erişebileceği en yüce makam.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar, duyarlar, organlar.

Cihâzât-ı acîbe: Benzersiz, orijinal donanımlar.

Haşır: İnsanların öldükten sonra diriltilip Allah'ın (c.c.) huzurunda toplanmaları.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, ölümsüz hayat.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı ebediye: Ebedi, sonsuz âhiret hayatı.

Letâif: Mânevî duygular.. sır, hafî, ahfâ gibi ince duygular.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Sermaye-i ömür: Ömür sermayesi.

Zât-ı Kerîm: İhsanı bol cömert Zât Allah (c.c.).

Çünkü insanı, hayvana nisbet etsek görüyoruz ki; insan, cihâzât ve âlât itibarıyla çok zengindir. Yüz derece hayvandan daha ziyadedir. Hayat-ı dünyeviye lezzetinde ve hayvanî yaşayışında yüz derece aşağı düşer.

Çünkü her gördüğü lezzetinde, binler elem izi vardır. Geçmiş zamanın elemeleri ve gelecek zamanın korkuları ve her bir lezzetin dahi elem-i zevâli, onun zevklerini bozuyor ve lezzetinde bir iz bırakıyor.

Fakat hayvan öyle değil. Elemsiz bir lezzet alır, keder-siz bir zevk eder. Ne geçmiş zamanın elemeleri onu incitir, ne de gelecek zamanın korkuları onu ürkütür. Rahatla yaşar, yatar, Hâlık'ına şükreder.

Demek ahsen-i takvim suretinde yaratılan insan, hayat-ı dünyeviyeye hasr-ı fikir etse; yüz derece sermayece hayvandan yüksek olduğu hâlde, yüz derece serçe kuşu gibi bir hayvandan aşağı düşer. Başka bir yerde bir temsil ile bu hakikati beyan etmiştim. Münasebet geldi, yine o temsili tekrar ediyorum. Şöyle ki:

Bir adam, bir hizmetkârına on altın verip, “Mahsus bir kumaştan bir kat elbise yaptır.” emreder. İkincisine,

Ahsen-i takvim: En güzel, en ideal şekil, hâl.

Elem-i zevâl: Yok olma düşüncesinin verdiği elem.

Hâlık: Yaradan, Hazreti Allah.

Hasr-ı fikir: Fikri bir meselede hapsetme.

bin altın verir, bir pusula –içinde bazı şeyler yazılı– o hizmetkârın cebine koyar, bir pazara gönderir. Evvelki hizmetkâr on altın ile âlâ kumaştan mükemmel bir elbise alır. İkinci hizmetkâr, divânelik edip, evvelki hizmetkâra bakıp, cebine konulan hesap pusulasını okumayarak bir dükkâncıya bin altın vererek bir kat elbise istedi. İnsafsız dükkâncı da kumaşın en çürüğünden bir kat elbise verdi. O bedbaht hizmetkâr, seyyidinin huzuruna geldi ve şiddetli bir tedip gördü ve dehşetli bir azap çekti. İşte ednâ bir şuuru olan anlar ki, ikinci hizmetkâra verilen bin altın, bir kat elbise almak için değildir. Belki mühim bir ticaret içindir.

Aynen onun gibi; insandaki cihâzât-ı mâneviye ve letâif-i insaniye ki, her birisi hayvana nisbeten yüz derece inbisat etmiş. Meselâ güzelliğin bütün merâtibini fark eden insan gözü.. ve taamların bütün, çeşit çeşit ezvâk-ı mahsusalarını temyiz eden insanın zâika-yı lisanisiye.. ve hakâikin bütün inceliklerine nüfuz eden

Âlâ: Kaliteli.

Cihâzât-ı mâneviye: Mânevî cihazlar.

Divânelik: Delilik.

Ednâ: En düşük.

Ezvâk-ı mahsusa: Hususî zevkler.

Hakâik: Gerçekler, hakikatler.

İnbisat: Yayılmak, genişlemek.

Letâif-i insaniye: İnsanın mânevî

duyguları.

Merâtip: Mertebeler, kademeler.

Seyyid: Efendi.

Taam: Yemek.

Tedip: Ceza vermek, haddini bildirmek.

Temyiz: Ayırt etmek, fark etmek.

Zâika-yı lisanisiye: Dilin tad alma duygusu.

insanın akli.. ve kemâlâtın bütün envâına müştak insanın kalbi gibi sair cihazları, âletleri nerede! Hayvanın pek basit yalnız bir-iki mertebe inkişaf etmiş âletleri nerede!.. Yalnız şu kadar fark var ki; hayvan, kendine has bir amelde –münhasıran o hayvanda– bir cihaz-ı mahsus ziyade inkişaf eder. Fakat o inkişaf, husûsîdir.

İnsanın cihâzât cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki; akıl ve fikir sebebiyle insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir.. ve ihtiyacâtın kesreti sebebiyle çok, çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur.. ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş.. ve fitratın câmiyeti sebebiyle pek çok makâsıda müteveccih arzulara medâr olmuş ve pek çok vazife-i fitriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir.. ve ibadâtın bütün envâına müstaid bir fitratta yaratıldığı için bütün kemâlâtın tohumlarına câmi bir istidat verilmiştir.

Âlât: Âletler.

Câmiyet: Şümulü olmak, çok şeyi içine almak.

Cihaz-ı mahsus: Özel cihaz.

Fitrat: Yaratılış, tabiat.

Hasse: Duygular.

Hissiyat: Duygular, hisler.

İbadât: İbadetler.

İhtiyacât: İhtiyaçlar.

İnkişaf: Gelişme, ilerleme.

Kemâlât: İyilikler, faziletler.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Makâsîd: Maksatlar.

Münhasıran: Hususî, sınırlı olarak.

Müstaid: Elverişli, kabiliyetli.

Peydâ: Bulunmak, oluşmak.

Tenevvü: Türlü türlü olmak, çeşitlilik.

Vazife-i fitriye: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

İşte şu derece cihâzâtça zenginlik ve sermayece kesret, elbette ehemmiyetsiz, muvakkat şu hayat-ı dünyeviye için verilmemiştir. Belki şöyle bir insanın vazife-i asliyesi; nihayetsiz makâsıda mütevec-cih vezâifini görüp, acz ve fakr ve kusurunu ubûdiyet suretinde ilân etmek.. ve küllî nazarıyla mevcudâtın tesbihâtını müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve ni-metler içinde imdadât-ı rahmâniyeyi görüp şükret-mek.. ve masnûatta kudret-i rabbâniyenin mu'cizâtını temaşa ederek nazar-ı ibretle tefekkür etmektir.

Ey dünya-perest ve hayat-ı dünyeviye âşık ve sırr-ı ahsen-i takvimden gafil insan! Şu hayat-ı dünyeviye hakikatini bir vâkıa-yı hayaliyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vâkıa-yı temsiliyeyi din-le:

Dünya-perest: Dünyaya taparca-sına bağlı olan.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

İmdadât-ı rahmâniye: İlâhî yar-dımlar.

Kudret-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın bütün bir varlığı kuşatan eşsiz kudreti.

Küllî: Şümüllü, kapsamlı.

Masnûât: Sanat değeri olan var-lıklar, Allah'ın yarattığı her şey.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Müşâhede: Görme, şahit olma.

Nazar-ı ibret: İbretle bakmak.

Sırr-ı ahsen-i takvim: En ideal hâl sırrı.

Tesbihât: Tesbihler, Allah'ı anma-lar, yüceltmeler.

Vâkıa-yı temsiliye: Hak yolcusu-nun kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latîfeleriyle mana/misal âleminde seyahat ederken varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgi-li gördüğü gerçekler.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci va-zife.

Vezâif: Vazifeler.

Gördüm ki; ben bir yolcuym. Uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zât, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhret-perestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiçbir para kalmadı. Bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemeler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazîn hâlette iken orada bir adam peydâ oldu. Bana dedi:

“Bütün bütün sermayeni zayi ettin. Tokata da müstahak oldun. Gideceğin yere de müflis olarak elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tevbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bâkî kalan on beş altından her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et. Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al.” Baktım nefsim razı olmuyor. “Üçte birisini” dedi. Ona da nefsim itaat etmedi. Sonra “dörtte birisini” dedi. Baktım nefsim mübtelâ olduğu âdetini terk edemiyor. O adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti...

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Müflis: İflâs eden.

Müstahak: Hak eden, hak etmiş.

Şöhret-perestlik: Şöhret düşkünlüğü.

Birden o hâl değişti. Baktım ki; ben, tünel içinde sukut eder gibi bir süratle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim. Fakat ne çare ki, hiçbir tarafa kaçılmaz. Garâipten olarak o şimendiferin iki tarafında pek cazibedâr çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler, dikenli-mikenli, mülâkatında elime batıyor, kanatıyor.

Şimendiferin gitmesiyle müfarakatından elimi parçalıyorlar. Bana pek pahalı düşüyorlardı. Birden şimendiferdeki bir hademe dedi:

“Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın!”

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım. Gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere insanlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm. İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş. Merak ile dikkat ettim. O mezar taşında büyük harflerle “Said” ismi yazılmış gördüm.

Cazibedâr: Cazibeli, çekici.

Garâip: Şaşırtıcı şeyler.

Müfarakat: Ayrılma.

Mülâkat: Karşı karşıya gelme.

Sukut etmek: Düşmek, değer kaybetmek.

Şimendifer: Tren.

Teessüf ve hayretimden “Eyvah!” dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zâtın sesini işittim.

Dedi: “Aklın başına geldi mi?” Dedim: “Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı, çare yok...” Dedi: “Tevbe et, tevekkül et!” Dedim: “Ettim.” Ayıldım, Eski Said kaybolmuş, Yeni Said olarak kendimi gördüm.

İşte o vâkıa-yı hayalîyeyi, –Allah hayretsin– bir-iki kısmını ben tâbir edeceğim. Sair cihetleri sen kendin tâbir et.

O yolculuk ise; âlem-i ervâhtan, rahm-ı mâderden, gençlikten, ihtiyarlıktan, kabirden, berzâhtan, haşirden, köprüden geçen ebedü'l-âbâd tarafına bir yolculuktur. O altmış altın ise, altmış sene ömürdür ki; bu vâkıayı gördüğüm vakit kendimi kırk beş yaşında tahmin ediyordum. Senedim yok, fakat bâkî kalan on beşinden yarısını âhirete sarf etmek için Kur'ân-ı Hakîm'in hâlis bir tilmi zi beni irşad etti. O han ise, benim için İstanbul imiş. O şimendifer ise, zamandır. Her bir yıl, bir vagonudur. O tünel ise, hayat-ı dünyeviyedir. O dikenli çiçekler ve meyveler

Âlem-i ervâh: Ruhlar âlemi, insanın dünyaya gelmeden önceki âlemi.

Berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhiret hayatı arasındaki ara dönem.

Ebedü'l-âbâd: Sonsuzluk.

Haşir: İnsanların öldükten sonra diriltilip Allah'ın (c.c.) huzurunda toplanmaları.

Kur'ân-ı Hakîm: Hikmetli Kur'ân-ı Kerîm.

Rahm-ı mâder: Anne karnı.

Teessüf: Üzülme, eseflenme.

ise, lezâiz-i nâmeşrûadır ve lehviyât-ı muharremedir ki; mülâkat esnasında tasavvur-u zevâldeki elem, kalbi kanatıyor. Müfarakatında parçalıyor. Cezayı dahi çektiriyor.

Şimendifer hademesi demişti: “Beş kuruş ver, onlardan istediğin kadar vereceğim.” Onun tâbiri şudur ki: *İnsanın helâl sa’yiyle meşrû dairede gördüğü zevkler, lezzetler, keyfine kâfidir. Harama girmeye ihtiyaç bırakmaz.*¹ Sair kısımları sen tâbir edebilirsin.

Dördüncü Nükte

İnsan şu kâinat içinde pek nazik ve nâzenin bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcudât ona musahhar olmuş.

Eğer insan zaafını anlayıp; kâlen, hâlen, tavren dua etse ve aczini bilip istimdat eylese; o teshirin şükrünü edâ

¹ “Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur.” anlamındaki dua için bkz.: Tirmizî, *Deavât* 110; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/153.

Hâlen: Hâl ile.

İstimdat: Yardım istemek.

Kâlen: Söz ile.

Lehviyât-ı muharreme: Haram olan eğlenceler.

Lezâiz-i nâmeşrûa: Yasak olan lezzetler.

Meşrû daire: Helâl daire.

Mevcudât: Varlıklar.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Nâzenin: Nazik, hassas, kırılğan. etmek, içermek.

Sa’y: Çalışmak, kazanmak.

Tasavvur-u zevâl: Yok olma düğünçesi.

Tavren: Tavır ile.

Teshir: Emir altına alma.

Zaaf: Zayıflık.

ile beraber matlubuna öyle muvaffak olur ve maksatları ona öyle musahhar olur ki, iktidar-ı zâtisiyle onun öşr-ü mîşârına muvaffak olamaz.¹ Yalnız bazı vakit lisan-ı hâl duasıyla hasıl olan bir matlubunu yanlış olarak kendi iktidarına hamleler.

Meselâ tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu arslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen arslanın yavrusu, o canavar ve aç arslanı kendine musahhar edip onu aç bırakıp kendi tok oluyor. İşte cây-ı dikkat, zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temâşa bir cilve-i rahmet...

Nasıl ki nazdar bir çocuk ağlamasıyla, ya istemesiyle, ya hazîn hâliyle matluplarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki; o matluplardan binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez. Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himayeti tahrik ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder.

¹ İnsanın hizmetine verilen nimetlere kendi iktidarı ile ulaşamadığı hâlde bu nimetlere mazhar olmasının şükürü gerektirdiğine dair bkz.: Zuhuf Sûresi 43/13; Hac Sûresi 22/36.

Cây-ı dikkat: Dikkat çekici, ilginç.

Cilve-i rahmet: Rahmetin yansıması.

Hazîn: Üzücü.

Himayet: Korumak, gözetmek.

İktidar-ı zâtî: Şahsî güç.

Kavî: Güçlü, kuvvetli.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Matlup: İstek, talep.

Nazdar: Nazlı.

Öşr-ü mîşâr: Yüzde biri.

Şâyân-ı temâşa: Görülmeye değer.

Tahrik: Harekete geçirme.

Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himayeti itham etmek suretiyle ahmakane bir gurur ile “Ben kuvvetimle bunları teshir ediyorum” dese, elbette bir tokat yiyecektir.

İşte insan dahi Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini itham edecek bir tarzda küfrân-ı nimet suretinde Kârun gibi ¹ *إِنَّمَا أُوتِيْتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ* yani; “Ben kendi ilmimle, kendi iktidarım ile kazandım.” dese, elbette sille-i azaba kendini müstahak eder.

Demek şu meşhud saltanat-ı insaniyet ve terakkiyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celp ile değil.. galebe ile değil.. cidâl ile değil belki ona onun zaafı için teshir edilmiş.. onun aczi için ona muavenet edilmiş.. onun fakrı için ona ihsan edilmiş onun cehli için ona ilham edilmiş.. onun ihtiyacı için ona ikram edilmiş.. ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidar-ı ilmî değil; belki şefkat ve re'fet-i rabbâniye ve

¹ Kasas Sûresi 28/78; Zümer Sûresi 39/49.

Ahmakane: Ahmakça.

Celp: Zorla almak.

Cidâl: Kavga.

Galebe: Yenmek.

İktidar-ı ilmî: Bilgi gücü.

İtham etmek: Suçlamak.

Kemâlât-ı medeniye: Medenî güzellikler, ilerlemeler.

Küfrân-ı nimet: Nankörlük.

Meşhud: Görünen.

Muâvenet: Yardım.

Re'fet-i rabbâniye: İlâhî merhamet.

Saltanat-ı insaniyet: İnsan saltanatı.

Sille-i azap: Azap tokadı.

Terakkiyât-ı beşeriye: İnsanlığın ilerlemeleri.

rahmet ve hikmet-i ilâhiyedir ki, eşyayı ona teshir etmiştir. Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlûp olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren; onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshir-i rabbânî ve ikram-ı rahmânîdir.

Ey insan! Madem hakikat böyledir; gururu ve enâniyeti bırak.. ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdat lisanıyla; fakr ve hâcâtını, tazarrû ve dua lisanıyla ilân et.. ve abd olduğunu göster.. ve
¹ *حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ* de, yüksell!..

Hem deme ki: “Ben hiçbir, ne ehemmiyetim var ki bu kâinat bir Hakîm-i Mutlak tarafından kasdî olarak bana teshir edilsin, benden bir şükr-ü küllî istenilsin?”

Çünkü sen çendan, nefsin ve suretin itibarıyla hiç hükmündesin. Fakat vazife ve mertebeye noktasında, sen şu haşmetli kâinatın dikkatli bir seyircisi.. şu

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi 3/173)

Çendan: Gerçi.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hakîm-i Mutlak: Hükmün yegâne sahibi Allah (c.c.).

Haşerât: Haşereler.

Hikmet-i ilâhiye: İlâhî hikmet.

İkram-ı rahmânî: İlâhî ikram.

İstimdat: Medet, yardım istemek.

Şükr-ü küllî: Genel, kapsamlı bir şükür.

Tazarrû: Yalvarmak.

Teshir-i rabbânî: Allah'ın varlıkları insanın emrine vermesi.

Ulûhiyetin dergâhı: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

hikmetli mevcudâtın belâgatlı bir lisan-ı nâtıkı.. ve şu kitab-ı âlemin anlayışlı bir mütalâacısı.. ve şu tesbih eden mahlûkâtın hayretli bir nâzırı.. ve şu ibadet eden masnûâtın hürmetli bir ustabaşısı hükümündesin.

Evet ey insan! Sen, nebâtî cismâniyetin cihetiyle ve hayvanî nefsin itibarıyla; sağîr bir cüz', hakîr bir cüz'î, fakîr bir mahlûk, zayıf bir hayvansın ki; bütün dehşetli mevcudât-ı seyyâlenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyorsun...

Fakat muhabbet-i ilâhiyenin ziyasını tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül edip; insaniyet cihetinde, abdiyetin içinde bir sultansın.. ve cüz'iyetin içinde bir küllîsin.. küçüklüğün içinde bir âlemsin.. ve hakaretin

Abdiyet: Kulluk.

Belâgat: İfadenin doğru, düzgün, yerinde, kusursuz ve muhataba faydalı bir şekilde kullanılma sanatı.

Cüz': Parça, bölüm. Bir genel yapının küçük ögesi durumundaki varlık.

Cüz'î: Küçük, az.

Cüz'iyet: Hususîlik, kısmîlik.

Kitab-ı âlem: Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinat.

Küllî: Şümûllü, kapsamlı.

Lisan-ı nâtık: Konuşan bir dil.

Mahlûk: Yaratılmış.

Masnûât: Sanat değeri olan varlıklar, Allah'ın yarattığı her şey.

Mevcudât-ı seyyâle: Hareket hâlindeki akıp giden varlıklar.

Muhabbet-i ilâhiye: Allah (c.c.) sevgisi.

Münevver: Nurlu, parlak.

Mütalâa: İnceleme, araştırma.

Nâzır: Bakan, yönelik, dönük.

Nebâtî: Bitkisel.

Sağîr: Küçük.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

içinde öyle makamın büyük ve daire-i nezaretin geniş bir nâzırsın ki, diyebilirsin: “Benim Rabb-i Rahîm’im dünyayı bana bir hâne yaptı.. ay ve güneşi, o hâneme bir lâmba.. ve baharı, bir deste gül.. ve yazı, bir sofrayı nimet.. ve hayvanı, bana hizmetkâr yaptı.. ve nebâtâtı, o hânemin ziyetli levâzımâtı yapmıştır.”

Netice-i kelâm: Sen eğer nefis ve şeytanı dinlersen, esfel-i sâfilîne düşersin. Eğer hak ve Kur’ân’ı dinlersen, âlâ-yı illiyyîne çıkar, kâinatın bir güzel takvimi olursun.

Beşinci Nükte

İnsan, şu dünyaya bir memur ve misafir olarak gönderilmiş, çok ehemmiyetli istidat ona verilmiş.. ve o istidadâta göre ehemmiyetli vazifeler tevdi edilmiş.. ve insanı, o gayeye ve o vazifelere çalıştırmak için, şidetli teşvikler ve dehşetli tehditler edilmiş.

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek derece, insanın erişebileceği en yüce makam.

Daire-i nezaret: Yetki alanı.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

İstidadât: İstidatlar, kabiliyetler.

Levâzımât: Gerekli malzemeler.

Nebâtât: Bitkiler.

Netice-i kelâm: Sözün özü.

Rabb-i Rahîm: Engin şefkat ve merhametiyle kullarını gözeten Hazreti Allah.

Sofra-yı nimet: Nimet sofrası.

Tevdi: Emanet etmek.

Başka yerde izah ettiğimiz vazife-i insaniyetin ve ubûdiyetin esasâtını şurada icmâl edeceğiz; tâ ki, “ahsen-i takvim” sırrı anlaşılsın.

İşte insan, şu kâinata geldikten sonra “iki cihet” ile ubûdiyeti var: **Bir ciheti**; gâibâne bir surette bir ubûdiyeti, bir tefekkürü var. **Diğeri**; hâzırâne, muhataba suretinde bir ubûdiyeti, bir münâcâtı vardır.

Birinci vecih şudur ki: Kâinata görünen saltanat-ı rubûbiyeti, itaatkârâne tasdik edip kemâlâtına ve mehâsinine hayretkârâne nezâretidir.

• Sonra, esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin nukuşlarından ibaret olan bedî sanatları, birbirinin nazar-ı ibretlerine gösterip dellâllık ve ilâncılıktır.

Ahsen-i takvim: En güzel kıvam, şekil.

Bedî: Harika, eşsiz, orijinal.

Dellâl: Gösteren, ilan eden, tellâl.

Esasât: Esaslar, temeller.

Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye: Kutsal ilâhî isimler.

Gâibâne: Görmeyerek, görmeden. Gıyabî olarak.

Hayretkârâne: Hayran olarak.

Hâzırâne: Huzurda bulunuyor gibi. Huzura alınmışçasına.

İcmâl etmek: Özetlemek, kısaca ifade etmek.

İtaatkârâne: İtaat ederek.

Mehâsin: Güzellikler.

Münâcât: Yakarış. Sessizce, içten içe dua etme.

Nazar-ı ibret: İbretle bakmak.

Nezâret: Gözetme, kontrol etme.

Nukuş: Tecelliler.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, herkesi ve her şeyi içine alan idaresi.

Übûdiyet: Kulluk.

Vazife-i insaniye: İnsanlık görev.

• Sonra, her biri birer gizli hazine-i mâneviye hükmünde olan esmâ-yı rabbâniyenin cevherlerini idrak teraziyle tartmak, kalbin kıymetşinaslığı ile takdirkârâne kıymet vermektir.

• Sonra, kalem-i kudretin mektubâtı hükmünde olan mevcudât sayfalarını, arz ve semâ yapraklarını mütalâa edip hayretkârâne tefekkürdür.

• Sonra, şu mevcudâtta bulunan ziynetleri ve latîf sanatları istihsankârâne temaşa etmekle onların Fâtır-ı Zülcemâl'inin mârifetine muhabbet etmek ve onların Sâni-i Zülkemâl'inin huzuruna çıkmaya ve iltifatına mazhar olmaya bir iştiyaktır.

İkinci Vecih: Huzur ve hitap makamıdır ki; eserden müessire geçer, görür ki: Bir Sâni-i Zülcelâl, kendi sanatının

Eser: Ortaya konulan herhangi bir şey, iş.

Esmâ-yı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Fâtır-ı Zülcemâl: Güzelliğini eşyada gösteren Yüce Yaratıcı.

Hayretkârâne: Hayran olarak.

Hazine-i mâneviye: Mânevî hazine.

Huzur: Cenâb-ı Hakk'ın emri, iradesi ve nazarı altında hazır olduğunun devamlı farkında olma.

İstihsankârâne: Güzelliğini takdir ederek.

Kalem-i kudret: Kudret kalemi.

Kıymetşinaslık: Kıymet bilirlilik.

Mektubât: Mektuplar.

Mevcudât: Varlıklar.

Müessir: Eseri meydana getiren, tesir eden.

Mütalâa: İnceleme, araştırma.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi mükemmel yapan Ulu Allah.

Sâni-i Zülkemâl: Her şeyi mükemmel ve harika yapan Hazreti Allah.

mu'cizeleri ile kendini tanıttırmak ve bildirmek ister. *O da iman ile mârifet ile mukabele eder.*

• Sonra görür ki: Bir Rabb-i Rahîm, rahmetinin güzel meyveleriyle kendini sevdirmek ister. *O da O'na hasr-ı muhabbetle, tahsis-i taabbüdle kendini O'na sevdirebilir.*

• Sonra görüyor ki: Bir Mün'im-i Kerîm, maddî ve mânevî nimetlerin lezizleriyle onu perverde ediyor. *O da ona mukabil; fiiliyle, hâliyle, kâliyle, hatta elinden gelse bütün hasseleri ile, cihâzâtı ile şükür ve hamd ü senâ eder.*

• Sonra görüyor ki: Bir Celîl-i Cemîl, şu mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini ve celâl ve cemâlini izhar edip nazar-ı dikkati celp ediyor. *O da ona mukabil;*

Celâl: Cenâb-ı Hakk'ın kahrını ve azametini ifade eden bir sıfatı.

Celîl-i Cemîl: Büyüklük ve güzelliğin yegâne sahibi Hazreti Allah.

Cemâl: Cenâb-ı Hakk'ın güzellik ve güzel icrasını ifade eden bir sıfatı.

Hamd ü senâ: Allah'a hamdetme, şânını yüceltme.

Hasr-ı muhabbet: Sevgisini O'na ait kılmak.

Hasse: Duygular.

Kemâl: Cenâb-ı Hakk'ın bütün mükemmel, kusursuz fiil ve icraat-

ların sahibi olduğunu ifade eden sıfatı.

Kibriyâ: Ululuk, büyüklük.

Mukabele: Karşılık verme, karşılama.

Mün'im-i Kerîm: Nimetlerini cömertçe veren Hazreti Allah.

Perverde etmek: Besleyip büyütmek, yetiştirmek.

Rabb-i Rahîm: Engin şefkat ve merhametiyle kullarını gözetan Hazreti Allah.

Tahsis-i taabbüd: Sadece O'na ibadet etmek.

“Allahu Ekber, Sübhânallah” deyip, mahviyet içinde hayret ve muhabbet ile secde eder.

• Sonra görüyor ki: Bir Ganiyy-i Mutlak, bir sehâvet-i mutlak içinde nihayetsiz servetini, hazinelerini gösteriyor. O da ona mukabil, tâzim ve senâ içinde kemâl-i iftikar ile sual eder ve ister.

• Sonra görüyor ki: O Fâtır-ı Zülcelâl, yeryüzünü bir sergi hükmünde yapmış. Bütün antika sanatlarını orada teşhir ediyor. O da ona mukabil: “Mâşâallah” diyerek takdir ile, “Bârekâllah” diyerek tahsin ile, “Sübhânallah” diyerek hayret ile, “Allahu Ekber” diyerek istihsan ile mukabele eder.

• Sonra görüyor ki: Bir Vâhid-i Ehad, şu kâinat sarayında taklid edilmez sikkeleriyle, ona mahsus hâtemleriyle,

Allahu Ekber: “Allah en büyüktür!”

Bârekâllah: Allah mübârek etsin, bereketli kılsın.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk ve hâkimiyetin sahibi Yüce Yaradan.

Ganiyy-i Mutlak: Zenginliğin yegâne sahibi Hazreti Allah.

Hâtem: Mühür.

İstihsan: Beğenme, güzel bulma.

Kemâl-i iftikar: Yoksulluğunu tam manasıyla göstermek.

Mahviyet: Alçakgönüllülük.

Mâşâallah: Allah ne güzel dilemiş ve yaratmış!

Sehâvet-i Mutlak: Sınırsız cömertlik.

Sübhânallah: Cenâb-ı Hak Zât’ında, sıfâtında ve fiillerinde bütün kusurlardan münezzehtir!

Tahsin etmek: Güzel bulma, beğenme.

Tâzim: Saygı göstermek.

Vâhid-i Ehad: Yegâne, bir ve tek, Hazreti Allah.

ona münhasır turralarıyla, ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koyuyor ve tevhidin âyâtını nakşediyor.. ve âfâk-ı âlemin aktarında vahdâniyetin bayrağını dikeyiyor ve rubûbiyetini ilân ediyor. *O da ona mukabil; tasdik ile, iman ile, tevhid ile, iz'an ile, şehâdet ile, ubûdiyet ile mukabele eder.*

İşte bu çeşit ibadât ve tefekkürâtla hakikî insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. İmanın yümnüyle emanete lâyük, emin bir halife-i arz olur.

Ey ahsen-i takvimde yaratılan ve sû-i ihtiyârıyla esfel-i sâfilîn tarafına giden insan-ı gâfil! Beni dinle! Ben de senin gibi gençlik sarhoşluğuyla gaflet içinde dünyayı hoş ve güzel gördüğüm hâlde, gençlik sarhoşluğundan ihtiyarlık

Âfâk-ı âlem: Yeryüzünün bütün tarafları.

Aktar: Etraf.

Âyât: Âyetler.

Damga-yı vahdet: Birlik damgası.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Fermanlar: Allah'ın buyrukları, emirleri.

Halife-i arz: Yeryüzü halifesi.

İbadât: İbadetler.

İnsan-ı gâfil: Gafil insan.

İz'an: İyice anlama, tamamen kallenme.

Münhasır: Özel.. O'na ait.. sadece.. bilhassa.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Sû-i ihtiyâr: Yanlış ve kötü tercih.

Tasdik: kabul etme.

Tefekkürât: Varlık ve hâdiseleri geniş, derin ve sistemli düşünmeler, iyi okumalar.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Turra: Padişah imzası, mührü.

Vahdâniyet: Allah'ın birliği.

Yümn: Bereket.

sabahında ayıldığım dakikada; o güzel zannettiğim, âhirete müteveccih olmayan dünyanın yüzünü nasıl çirkin gördüğümü ve âhirete bakan hakikî yüzünün ne kadar güzel olduğunu, On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ındaki iki levha-yı hakikate bak, sen de gör.

Birinci Levha: Ehl-i dalâlet gibi, fakat sarhoş olmadan gaflet perdesiyle eskiden gördüğüm ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder.

İkinci Levha: Ehl-i hidâyet ve huzurun hakikat-i dünyalarına işaret eder. Eskiden ne tarzda yazılmış, o tarzda bıraktım. Şiire benzer, fakat şiir değildir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ۞ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۞ وَاخْلُلْ عُقْدَةً
مِنْ لِسَانِي ۞ يَفْقَهُوا قَوْلِي²

¹ “Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

² “Yâ Rabbi, dedi, genişlet göğsümü, kolaylaştır işimi, çözöver şu dilimin bağını. Ta ki anlasınlar sözümü.” (Tâhâ Sûresi 20/25-28)

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan çıkanlar.

Ehl-i gaflet: Gerçeklerden habersiz vurdumduymaz, lâubâli yaşayanlar.

Ehl-i hidâyet ve huzur: Doğru yolda olanlar; Cenâb-ı Hakk'ın emri,

iradesi ve nazarı altında hazır olduğunun devamlı farkında olanlar.

Hakikat-i dünyaları: Dünyalarının gerçekliği, mâhiyeti.

Levha-yı hakikat: Hakikatli tablo.

Tasvir etmek: Resmetmek.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى الذَّاتِ الْمُحَمَّدِيَّةِ اللَّطِيفَةِ الْأَحَدِيَّةِ شَمْسِ سَمَاءِ
 الْأَسْرَارِ وَمَظْهَرِ الْأَنْوَارِ وَمَرْكَزِ مَدَارِ الْجَلَالِ وَقُطْبِ فَلَكِ
 الْجَمَالِ. اللَّهُمَّ بِسِرِّهِ لَدَيْكَ وَبِسَيْرِهِ إِلَيْكَ أَمِنْ خَوْفِي وَأَقْلِ عَثْرَتِي
 وَأَذْهَبِ حُزْنِي وَحِرْصِي. وَكُنْ لِي وَخُذْنِي إِلَيْكَ مِنِّي. وَارْزُقْنِي
 الْفَنَاءَ عَنِّي. وَلَا تَجْعَلْنِي مَفْتُونًا بِنَفْسِي مَحْجُوبًا بِحِسِّي. وَاكْشِفْ
 لِي عَنْ كُلِّ سِرٍّ مَكْتُومٍ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ يَا حَيُّ
 يَا قَيُّومُ! وَارْحَمْنِي وَارْحَمْ رُفَقَائِي وَارْحَمْ أَهْلَ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ
 أَمِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَيَا أَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ¹
 وَأَخِرُّ دَعْوِيهِمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ²

¹ Allah'ım! Sırlar semasının güneşi, nurların mazharı, celâl sıfatının merkezi ve cemâl sıfatı burcunun kutbu olan Muhammed'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) biricik latîf zâtına salât eyle. Allah'ım! O'nun, Senin nezdindeki sırrı ve Sana olan seyri için korkudan beni emin kıl, hatalarımı azalt, üzüntümü ve hırslımı gider. Yardımcım ol ve beni benden kurtarıp kendi yanına al. Faniliği benden gidermekle beni rızıklandır. Beni nefsim'e meftun, duygularıma karşı mahcup etme. Gizli olan her sırrı bana aç, ey Hayy ve Kayyûm olan, ey Hayy ve Kayyûm olan, ey Hayy ve Kayyûm olan! Bana ve arkadaşlarıma, iman ve Kur'ân ehline merhamet eyle, ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey kerem sahiplerinin en keremlisi olan Allah'ım, âmin!..

² "Onların duaları 'Hamd âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.' diye sona erer." (Yûnus Sûresi 10/10)

Hirminci Mektup

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ
الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ
الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ³

Sabah ve akşam namazından sonra tekrarı, pek çok fazileti bulunan⁴ ve bir rivâyet-i sahihada ism-i âzam

¹ Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi 17/44)

³ “Allah’tan başka ilâh yoktur. O birdir. Ortağı yoktur. Mülk umumen O’nundur. Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet O’na mahsustur ve O’na lâyıktır. Hayatı veren de, alan da O’dur. O, ezeli ve ebedî hayat sahibidir. Bütün iyilikler O’na aittir; O, yapılan her hayrı kaydeder ve karşılığını verir. O’nun her şeye gücü yeter ve hiçbir şey O’na ağır gelmez. Dönüş yalnız O’nadır.” (Bkz.: Tirmizî, *Deavât* 36; Nesâî, *Menâsik* 163; İbn Mâce, *Ticârât* 40, *Menâsik* 84)

⁴ Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/227, 298; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/27, 7/171; el-Bezzâr, *el-Müsned* 3/260.

İsm-i âzam: Kendisi ile dua edildiğinde Allah'ın icabet ettiği en büyük ismi.

Rivâyet-i sahiha: Sahih hadis, doğru nakil.

mertebesini taşıyan¹ şu cümle-i tevhidiyenin on bir kelimesi var. Her bir kelimesinde hem birer müjde ve beşaret.. hem birer mertebe-i tevhid-i rubûbiyet... hem bir ism-i âzam noktasında bir kibriyâ-yı vahdet.. ve bir kemâl-i vahdâniyet vardır...

Bu büyük ve ulvî hakikatlerin izahını sair Sözlere ha-vale edip bir vaade binâen, şimdilik mücmel bir hülâsa suretinde “İki Makam”, bir “Mukaddime” ile ona bir fihriste yapacağız.

Mukaddime

Katiyen bil ki:

✓ *Hilkatin en yüksek gayesi ve fıtratın en yüce neticesi **iman-ı billâhtır.***

✓ *Ve insaniyetin en âlî mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, iman-ı billâh içindeki **mârifetullahtır.***

¹ Bkz.: Tirmizî, *Deavât* 63; Ebû Dâvûd, *Vitr* 23; Nesâî, *Sehu* 58.

Beşaret: Müjde, muştı.

Beşeriyet: İnsanlık.

Cümle-itevhidiye: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini ifade eden cümle.

Fitrat: Yaratılış, tabiat.

Fihriste: Fihrist, katalog.

Hilkat: Yaratılış.

İman-ı billâh: Allah'a iman.

Kemâl-i vahdâniyet: Cenâb-ı Hakk'ın, kelimenin tam anlamıyla “Bir” olması.

Kibriyâ-yı vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğindeki eşsiz bü yüklük, ululuk.

Mârifetullah: Allah'ı sıfat, isim ve fiilleriyle tanımak, bilmek. Kalb ve vicdan kültürü.

Mertebe-i tevhid-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesinde yegâne, tek olduğunun gösteren derece.

Mücmel: Kısa, öz.

✓ *Cin ve insin en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o mârifetullah içindeki **muhabbetullah**tır.*

✓ *Ve ruh-u beşer için en hâlis sürûr.. ve kalb-i insan için en sâfi sevinç, o muhabbetullah içindeki **lezzet-i ruhâniye**dir..*

Evet, bütün hakikî saadet ve hâlis sürûr ve şirin nimet ve sâfi lezzet elbette mârifetullah ve muhabbetullahıdır. Onlar, onsuz olamaz. Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan ve seven; nihayetsiz saadete, nimete, envara, esrara ya bilkuve veya bilfiil mazhardır. O'nu hakikî tanımayan, sevmeyen, nihayetsiz şekâvete, âlâma ve evhama mânen ve maddeten mübtelâ olur.

Evet, şu perişan dünyada, âvâre nev-i beşer içinde, semeresiz bir hayatta, sahihsiz, hâmisiz bir surette; âciz, miskin bir insan, bütün dünyanın sultanı da olsa

Âlâm: Elemler.

Âvâre: Başiboş, perişan.

Bilfiil: Fiiliyatta olan, gerçekleşen.

Bilkuve: Henüz gerçekleşmemiş; potansiyel, kabiliyet hâlinde var olan.

Envar: Nurlar.

Esrar: Nurlu sırlar.

Evham: Vehimler, kuruntular.

Hâmi: Himaye eden, koruyan.

Kalb-i insan: İnsan kalbi.

Lezzet-i ruhâniye: Ruha ait mânevî lezzet, zevk.

Muhabbetullah: Allah sevgisi.

Mübtelâ/meftun: Düşkün, tutkun.

Nev-i beşer: İnsanlık.

Ruh-u beşer: İnsanın ruhu.

Semere: Meyve, verim, fayda, netice.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Şekâvet: Bahtsızlık, mutsuzluk.

kaç para eder. İşte bu âvâre nev-i beşer içinde, bu perişan fânî dünyada, insan; Sahibini tanımazsa, Mâlikini bulmazsa, ne kadar bîçare sergerdân olduğunu herkes anlar. Eğer Sahibini bulsa, Mâlikini tanırsa, o vakit rahmetine iltica eder, kudretine istinad eder. O vahşetgâh dünya, bir tenezzühgâha döner ve bir ticaretgâh olur.

Birinci Makam

Şu kelâm-ı tevhidînin, on bir kelimesinin her birinde birer müjde var.. ve o müjdede birer şifa ve o şifada birer lezzet-i mâneviye bulunur.

Birinci Kelime

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ 'ta şöyle bir müjde var ki; hadsiz hâcâta mübtelâ, nihayetsiz âdânın hücumuna hedef olan ruh-u insanî, şu kelimedede öyle bir nokta-yı istimdad bulur ki, bütün hâcâtını temin edecek bir hazine-i rahmet kapısını ona açar.. ve öyle bir nokta-yı istinad

Âdâ: Düşman.

Hâcât: İhtiyaçlar.

İltica: Sığınma.

İstinad: Dayanma.

Kelâm-ı tevhidî: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini ifade eden söz.

Lezzet-i mâneviye: Mânevî zevk.

Mübtelâ: Düşkün, tutkun.

Nokta-yı istimdad: Yardım istenen, medet aranan kuvvet kaynağı.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Ruh-u insanî: İnsanın ruhu.

Tenezzühgâh: Gezinti yeri.

Ticaretgâh: Ticaret yeri.

Vahşetgâh: Ürkütücü, ıssız yer.

bulur ki bütün âdâsının şerrinden emin edecek bir kudret-i mutlakının sahibi olan kendi Mâbud'unu ve Hâlık'ını bildirir ve tanıttırır, Sahib'ini gösterir, Mâlik'i kim olduğunu irâe eder.. ve o irâe ile kalbi, vahşet-i mutlakadan ve ruhu, hüzn-ü elimden kurtarıp; ebedi bir ferahı, dâimî bir sürûru temin eder.

İkinci Kelime

وَحَدَهُ Şu kelimede şifalı, saadetli bir müjde vardır. Şöyle ki; kâinatın ekser envâıyla alâkadar ve o alâkadarlık yüzünden perişan ve keşmekeş içinde boğulmak derecesine gelen ruh-u beşer ve kalb-i insan وَحَدَهُ kelimesinde bir melce, bir halaskâr bulur ki; onu bütün o keşmekeşten, o perişanliyetten kurtarır.

Yani, وَحَدَهُ mânen der: “Allah birdir. Başka şeylere müracaat edip yorulma, onlara tezellül edip minnet

Dâimî: Devamlı.

Ekser: Çoğunluk, genel.

Envâ: Türler, çeşitler.

Halâskâr: Kurtarıcı.

Hüzn-ü elim: Elem veren üzüntü, keder.

İrâe etmek: Göstermek.

Kalb-i insan: İnsanın kalbi.

Keşmekeş: Karışıklık, düzensizlik.

Kudret-i mutlaka: Tam, sınırsız bir kudret.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hazreti Allah.

Melce: Sığınak.

Ruh-u beşer: İnsanın ruhu.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Tezellül: Kendini alçaltma, küçük duruma düşürme.

Vahşet-i mutlaka: Tam bir yalnızlık, yabancılık.

çekme, onlara temellük edip boyun eğme, onların arkasına düşüp zahmet çekme, onlardan korkup titreme! Çünkü Sultan-ı kâinat birdir, her şeyin anahtarı O'nun yanında, her şeyin dizgini O'nun elindedir, her şey O'nun emriyle halledilir. O'nu bulsan, her matlubunu buldun, hadsiz minnetlerden, korkulardan kurtuldun.”

Üçüncü Kelime

لَا شَرِيكَ لَهُ Yani, nasıl ki ulûhiyetinde ve saltanatında şeriki yoktur; Allah bir olur, müteaddit olamaz! Öyle de rubûbiyetinde ve icraatında ve îcadâtında dahi şeriki yoktur. Bazen olur ki sultan bir olur, saltanatında şeriki olmaz; fakat icraatında, onun memurları onun şeriki sayılırlar ve onun huzuruna herkesin girmesine mâni olurlar. “Bize de müracaat et!” derler.

Fakat, ezel ve ebed sultanı olan Cenâb-ı Hak, saltanatında şeriki olmadığı gibi; icraat-ı rubûbiyetinde dahi

İcadât: Her şeyi var etme, her şeye vücut verme.

İcraat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetini yansıtan eden icraatlar.

Müteaddit: Birçok.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Saltanat: Hükümranlık, iktidar.

Sultan-ı kâinat: Varlığın idaresi, hâkimiyeti ve tasarrufu emrinde olan Hazreti Allah..

Şerik: Ortak.

Temellük: Dalkavukluk, yaltaklanma.

Ulûhiyet: Allah'ın kâinattaki mutlak hâkimiyeti, her mahlûku kendine itaat ettirmesi.

muînlere, şeriklere muhtaç değildir. Emir ve iradesi, havl ve kuvveti olmazsa hiçbir şey, hiçbir şeye müdahale edemez. Doğrudan doğruya herkes O'na müracaat edebilir. Şeriki ve muîni olmadığından, o müracaatçı adama "Yasaktır, O'nun huzuruna giremezsin!" denilmez. İşte şu kelime, ruh-u beşer için şöyle bir müjde verir ki:

İmanı elde eden ruh-u beşer; mânisiz, müdahalesiz, hâilsiz, mümânaatsız; her hâlinde, her arzusunda, her anda, her yerde o ezel ve ebed ve hazâin-i rahmet mâliki ve defâin-i saadet sahibi olan Cemîl-i Zülcelâl, Kadîr-i Zülkemâl'in huzuruna girip, hâcâtını arz edebilir. Ve rahmetini bulup, kudretine istinad ederek, kemâl-i ferah ve sürûru kazanabilir.

Dördüncü Kelime

لَهُ الْمُلْكُ Yani mülk, umumen O'nundur. Sen, hem O'nun mülküsün, hem memlûküsün, hem mülkünde çalışıyorsun. Şu kelime, şöyle şifalı bir müjde veriyor ve diyor:

Cemîl-i Zülcelâl: Güzeller Güzeli Yüce Allah.

Defâin-i saadet: Saadet defineleri.

Hâil: Engel, mâni.

Havl: Kudret, güç.

Hazâin-i rahmet: Rahmet hazineleri.

Kadîr-i Zülkemâl: Mükemmel, kusursuz, sonsuz kudret sahibi Hazreti Allah.

Kemâl-i ferah: Mükemmel, tam bir huzur, büyük bir sevinç.

Memlûk: Kul, köle.

Muîn: Yardımcı.

Mümânaat: Engellemeler.

Ey insan! Sen kendini, kendine mâlik sayma! Çünkü sen kendini idare edemezsin, o yük ağırdır. Kendi başına muhafaza edemezsin, belâlardan sakınıp, levâzımâtını yerine getiremezsin. Öyle ise beyhude ızdıraba düşüp azap çekme, mülk başkasınındır. O Mâlik, hem Kadîr'dir, hem Rahîm'dir. Kudretine istinad et, rahmetini itham etme! Kederi bırak, keyfini çek! Zahmeti at, safâyı bul!

Hem der ki: *Mânen sevdiğin ve alâkadar olduğun ve perişaniyetinden müteessir olduğun ve ıslah edemediğin şu kâinat, bir Kadîr-i Rahîm'in mülküdür. Mülkü sahibine teslim et, O'na bırak, cefasını değil, safâsını çek! O hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder, çevirir. Dehşet aldığın zaman, İbrahim Hakkı gibi*

*“Mevlâ görelim neyeler,
Neyleirse güzel eyler.”*

de, pencerelerden seyret, içlerine girme!

Hakîm: Her işinde doğruyu, hayrı ve kullarının maslahatını gözeten Allah (c.c.).

Kadîr: Her şeye gücü yeten Hazreti Allah.

Kadîr-i Rahîm: Sonsuz kudret ve sınırsız merhamet sahibi Hazreti Allah.

Levâzımât: Gerekli malzemeler.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hazreti Allah.

Müteessir olmak: Etkilenmek, üzülmek.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden Hazreti Allah.

Safâ: Ferahlık, huzur.

Beşinci Kelime

لَهُ الْحَمْدُ Yani hamd ve senâ, medih ve minnet O'na mahsustur, O'na lâyıktır. Demek, nimetler O'nundur ve O'nun hazinesinden çıkar. Hazine ise dâimîdir. İşte şu kelime, şöyle müjde verip diyor ki:

Ey insan! Nimetin zevâlinden elem çekme! Çünkü rahmet hazinesi tükenmez. Ve lezzetin zevâlini düşünüp, o elemden feryat etme! Çünkü o nimet meyvesi, bir rahmet-i bînihâyenin semeresidir. Ağacı bâkî ise, meyve gitse de yerine gelen var. Nimetin lezzeti içinde, o lezzetten yüz derece daha ziyade lezzetli bir iltifat-ı rahmeti hamd ile düşünüp, lezzeti birden yüz derece yapabilirsin.

Nasıl ki bir padişah-ı zîşânın sana hediye ettiği bir elma lezzeti içinde yüz, belki bin elmanın lezzetinin fevkinde bir iltifat-ı şâhâne lezzetini sana ihsas ve ihsan eder. Öyle de لَهُ الْحَمْدُ kelimesiyle, yani hamd ve şükür ile,

Bâkî: Kalıcı, devamlı.

Fevkinde: Üstünde.

İhsan etmek: İyilik ve lütufta bulunmak.

İhsas: Hissettirme, gösterme.

İltifat-ı rahmet: Rahmetin yönelmesi, teveccüh etmesi.

İltifat-ı şâhâne: Padişahın hediyesi, ihsanı.

Medih: Methetme.

Padişah-ı zîşân: Şanlı padişah.

Rahmet-i bînihâye: Sonsuz rahmet.

Zevâl: Yok olma.

yani nimetten in'âmı hissetmekle, yani Mün'im'i tanımakla ve in'âmını düşünmekle, yani O'nun rahmetinin iltifatını ve şefkatinin teveccühünü ve in'âmının devamını düşünmekle nimetten bin derece daha leziz, mânevî bir lezzet kapısını sana açar.

Altıncı Kelime

يُحْيِي Yani hayatı veren O'dur ve hayatı rızık ile idâme eden de O'dur ve levâzımât-ı hayatı da ihzar eden yine O'dur. Ve hayatın âlî gayeleri O'na aittir ve mühim neticeleri O'na bakar. Yüzde doksan dokuz meyvesi O'nundur. İşte şu kelime, şöyle fânî ve âciz beşere nida eder, müjde verir ve der:

Ey insan! Hayatın ağır tekâlifini omuzuna alıp zahmet çekme! Hayatın fenâsını düşünüp, hüzne düşme! Yalnız dünyevî, ehemmiyetsiz meyvelerini görüp dünyaya gelişinden pişmanlık gösterme! Belki o sefine-i vücûdundaki hayat makinesi, Hayy-ı Kayyûm'a aittir.

Âlî: Yüksek.

Fenâ: Bitme, tükenme, yok olma.

Hayy-ı Kayyûm: Her zaman var ve diri olup varlıkların hayatı ve devamı da kendi idaresinde olan Zât.

İdame ettirmek: Devam ettirmek, sürdürmek.

İhzar etmek: Hazırlamak.

İn'am: Nimet verme, nimete erdirmek.

Levâzımât-ı hayat: Hayat için gerekli malzemeler.

Mün'im: Nimet veren Allah (c.c.).

Sefine-i vücûd: Vücut gemisi, beden.

Tekâlif: Yükümlülükler, sorumluluklar.

Teveccüh: Yönelme.

masârif ve levâzımâtını O, tedarik eder.. ve o hayatın pek kesretli gayeleri ve neticeleri var.. ve O'na ait tir...

Sen, o gemide bir dümenci neferisin. Vazifeni güzel gör, ücretini al, keyfine bak! O hayat sefinesi, ne kadar kıymettar olduğunu ve ne kadar güzel faydalar verdiğini ve o sefine sahibi Zât'ın, ne kadar Kerîm ve Rahîm olduğunu düşün, mesrûr ol ve şükret! Ve anla ki; vazifeni istikametle yaptığın vakit o sefinenin verdiği bütün netâic, bir cihetle senin defter-i a'mâline geçer, sana bir hayat-ı bâkiyeyi temin eder, seni ebedî ihya eder!

Yedinci Kelime

وَيْمِثُ Yani mevdi veren O'dur. Yani hayat vazifesinden terhis eder, fânî dünyadan yerini tebdil eder, külfet-i hizmetten âzad eder. Yani hayat-ı fâniyeden, seni

Âzad etmek: Serbest bırakmak.

Defter-i a'mâl: Amel defteri, insanın yaptığı bütün fiillerin kaydedildiği defter.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, ölümsüz hayat.

Hayat-ı fâniye: Fâni, geçici hayat.

İhya etmek: Hayat vermek, yaşatmak, canlandırmak.

Kerîm: Yarattıklarına daima, hesapsız, bol bol veren Hazreti Allah.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Külfet-i hizmet: Hizmetin zorluğu.

Masârif: Harcamalar, harcama yapılacak şeyler.

Netâic: Neticeler, sonuçlar.

Sefine: Gemi.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

Tedarik etmek: Elde etmek, hazırlamak.

hayat-ı bâkiyeye alır. İşte şu kelime, şöylece fânî cin ve in-se bağırır, der ki:

Sizlere müjde! Mevt; idam değil, hiçlik değil, fenâ değil, inkıraz değil, sönme değil, firâk-ı ebedî değil, adem değil, tesadüf değil, fâilsiz bir in'idam değil... Belki bir Fâil-i Hakîm-i Rahîm tarafından bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Saadet-i ebediye tarafına, vatan-ı aslîlerine bir sevkiyattır. Yüzde doksan dokuz ahbabın mecmaı olan âlem-i berzaha bir visal kapısıdır.

Sekizinci Kelime

وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ Yani bütün kâinatın mevcudâtında görünen ve vesile-i muhabbet olan kemâl ve hüsün ve ih-sanın hadsiz bir derece fevkinde bir cemâl ve kemâl ve

Adem: Yokluk.

Ahbab: Birbirini sevenler.

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhîret hayatı arasındaki ara dönem.

Fâil-i Hakîm ve Rahîm: İşlerini engin bir hikmet ve sınırsız bir merhametle yapan Zât.

Firâk-ı ebedî: Ebedî ayrılık.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, ölümsüz hayat.

Hüsün/cemâl: Maddî, mânevî güzellik; iç, dış güzellik.

İdam: Yok olma.

İhsan: İyilik.

İn'idam: Yok olma, bitme.

İnkıraz: Tükenme, bitme.

Kemâl: Mükemmellik, yücelik, fazilet.

Mecma: Toplanma, kavuşma yeri.

Mevt: Ölüm.

Saadet-i ebediye: Sonsuz, bitmeyen mutluluk.

Sevkiyat: Göndermeler, sevk etmeler.

Tebdil-i mekân: Yer değiştirme.

Vatan-ı aslî: Asıl vatan, insanın ilk yaratıldığı yer, âhîret yurdu.

Vesile-i muhabbet: Sevginin vesilesi.

Visâl: Kavuşma, ulaşma.

ihsanın sahibi ve bütün mahbuplara bedel, bir tek cilve-i cemâli kâfi gelen bir Mâbud-u Lemyezel, bir Mahbub-u Lâyezâl'in ezeli ve ebedi bir hayat-ı daimesi var ki; şâibe-i zevâl ve fenâdan münezzeh ve avâz-ı naks ve kusurdan müberrâdır. İşte şu kelime, cin ve inse ve bütün zîşuura ve ehl-i muhabbet ve aşka ilân eder ki:

Sizlere müjde! Mahbuplarınızdan nihayetsiz firâkların yaralarını tedavi edip merhem süren bir Mahbub-u Bâkî'niz var. Madem O var ve Bâkî'dir, başkaları ne olursa olsun merak çekmeyiniz. Belki o mahbuplarda, sebab-i muhabbetiniz olan hüsün ve ihsan, fazl ve kemâl, o Mahbub-u Bâkî'nin cilve-i cemâl-i bâkîsinden çok perdelerden geçip, gayet zayıf bir gölgenin gölgesidir. Onların zevâlleri, sizleri incitmesin. Çünkü onlar bir

Avâz-ı naks ve kusur: Eksiklik ve kusurdan dolayı meydana gelen arızalar.

Cilve-i cemâl: Güzeller güzeli Yüce Allah'ın tecellisi.

Cilve-i cemâl-i bâkî: Ebedi güzellik sahibi, güzeller güzeli Yüce Allah'ın tecellisi.

Ezeli ve ebedî: Başı ve sonu olmayan, daimî, zaman üstü.

Fazl: İhsan, lütuf.

Firâk: Ayrılık.

Hayat-ı daime: Sonsuz, sınırsız hayat.

Hüsün/cemâl: Maddî, mânevî güzellik; iç, dış güzellik.

İhsan: İyilik.

İns: İnsan

Kemâl: Mükemmellik, yücelik, fazilet.

Mâbud-u Lemyezel: Ölümsüz İlâh.

Mahbub-u Bâkî: Daimî güzellik sahibi sevgili Allah (c.c.).

Mahbub-u Lâyezâl: Yok olmayan, ölümsüz, ebedî sevgili.

Müberrâ: Uzak, beri.

Münezzeh: Arı, duru, temiz, uzak

Sebeb-i muhabbet: Muhabbet sebebi.

Şâibe-i zevâl ve fenâ: Yok olma, sonlu olma kusuru, eksikliği.

Zîşuur: Akıl, şuur sahibi.

nevi aynalardır. Aynaların değişmesi şâşaa-yı cemâlin cilvesini tazeleştirir, güzelleştirir. Madem O var, her şey var!..

Dokuzuncu Kelime

بَيْدِهِ الْخَيْرِ Yani her hayır, O'nun elindedir. Her yaptığınız hayrât, O'nun defterine geçer. Her işlediğiniz a'mâl-i sâliha, yanında kaydedilir. İşte şu kelime, cin ve inse nida edip müjde veriyor, diyor ki:

Ey bîçareler! Mezaristana göçtüğünüz zaman, "Ey vah! Malımız harap olup, sa'yimiz heba oldu. Şu güzel ve geniş dünyadan gidip, dar bir toprağa girdik." demeyiniz, feryat edip me'yus olmayınız! Çünkü sizin her şeyiniz muhafaza ediliyor. Her ameliniz yazılmıştır. Her hizmetiniz kaydedilmiştir.¹ Hizmetinizin mükâfatını verecek ve her hayır elinde ve her hayrı yapabilecek bir Zât-ı Zülcelâl, sizi celp edip, yer altında muvakkaten durdurur sonra huzuruna aldırır. Ne

¹ Bkz.: "İşte o gün bölükler hâlinde insanlar, kabirlerinden çıkıp divan dururlar, ta ki yaptıklarının karşılığını görüp alırlar. Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur. Zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur." Zilzâl Sûresi 99/6-8. Ayrıca bkz.: Kehf Sûresi 18/49; Kaf Sûresi 50/17-18; İnfîtâr Sûresi 82/10.

Â'mâl-i sâliha: Salih ameller, iyi işler.

Hayrât: Hayırlar. Allah rızası için yapılan, halka faydalı olan bütün işler.

Me'yus: Ümitsiz.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Şâşaa-yı cemâl: Güzelliğin parlaklığı, debdebesi.

Zât-ı Zülcelâl: Yüceler Yücesi Ulu Zât.

mutlu sizlere ki hizmetinizi ve vazifenizi bitirdiniz. Zahmetiniz bitti, rahata ve rahmete gidiyorsunuz. Hizmet, meşakkat bitti; ücret almaya gidiyorsunuz...

Evet, geçen baharın defter-i a'mâlinin sayfaları ve hidemâtının sandukçaları olan tohumları, çekirdekleri muhafaza eden ve ikinci baharda gayet şâşaalı, belki yüz derece aslından daha bereketli bir tarzda muhafaza eden, neşreden Kadîr-i Zülcelâl, elbette sizin de netâic-i hayatınızı öyle muhafaza ediyor ve hizmetinize pek kesretli bir surette mükâfat verecektir.

Onuncu Kelime

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani O Vâhid'dir, Ehad'dir, her şeye kâdirdir. Hiçbir şey O'na ağır gelmez. Bir baharı halketmek bir çiçek kadar O'na kolaydır. Cenneti halketmek, bir bahar kadar O'na rahattır. Her günde, her sene de, her asırda, yeniden yeniye îcad ettiği hadsiz masnûâtı,

Defter-i a'mâl: Amel defteri. İnsanın yaptığı bütün fiillerin kaydedildiği defter.

Ehad: Her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden Hazreti Allah.

Halketmek: Yaratmak.

Hidemât: Hizmetler.

İcad: Var etme, yaratma.

Kadîr-i Zülcelâl: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Yüce Allah.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Masnûât: Sanat değeri olan varlıklar, Allah'ın yarattığı her şey.

Neşretmek: Yaymak.

Netâic-i hayat: Hayatın neticeleri, semereleri.

Sandukça: Sandık, kumbara.

Şâşaa: Parlaklık, debdebe.

Vâhid: Bir, Allah.

nihayetsiz kudretine nihayetsiz lisanlarla şehâdet ederler. İşte şu kelime dahi şöyle müjde eder, der ki:

Ey insan! Yaptığın hizmet, ettiğin ubûdiyet boşu boşuna gitmez. Bir dâr-ı mükâfat, bir mahall-i saadet senin için ihzâr edilmiştir. Senin şu fânî dünyana bedel, bâkî bir cennet seni bekler. İbadet ettiğin ve tanıdığın Hâlık-ı Zülcelâl'in vaadine iman ve itimat et! O'na vaadinde hulf etmek muhaldir. Kudretinde hiçbir cihetle noksanîyet yoktur. İşlerine acz, müdahale edemez. Senin küçük bahçeni halkettiği gibi cenneti dahi senin için halkedebilir ve halketmiş ve sana vaad etmiş ve vaad ettiği için, elbette seni onun içine alacak.

Madem bilmüşâhede görüyoruz; her senede yeryüzünde hayvanât ve nebâtâtın üç yüz binden ziyade envâlarını ve milletlerini, kemâl-i intizam ve mizan ile, kemâl-i sürat ve sühûletle haşredip, neşreder. Elbette böyle bir Kadîr-i Zülcelâl, vaadini yerine getirmeye muktedirdir.

Bilmüşâhede: Gözle görerek.

Dâr-ı mükâfat: Mükâfat yeri, cennet.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hayvanât ve nebâtât: Hayvanlar ve bitkiler.

Haşretmek: Öldükten sonra dirilmek.

Hulf etmek: Sözünde durmamak.

İhzar etmek: Hazırlamak.

Kemâl-i intizam ve mizan: Mükemmel düzen ve ölçü.

Kemâl-i sürat ve sühûlet: Mükemmel hız ve kolaylık.

Mahall-i saadet: Mutluluk yeri, cennet.

Muhal: İmkânsız.

Muktedir: Gücü yeten, kuvvetli.

Neşretmek: Yaymak.

Hem madem her senede, öyle bir Kadîr-i Mutlak, haşrin ve cennetin numûnelerini binler tarzda îcad ediyor. Hem madem bütün semâvî fermanları ile saadet-i ebediyeyi vaad edip, cenneti müjde veriyor. Hem madem bütün icraatı ve şuûnâtı hak ve hakikattir ve sıdk ve ciddiyettedir. Hem madem âsârının şehâdetiyle, bütün kemâlât, O'nun nihayetsiz kemâline delâlet ve şehâdet eder. Ve hiçbir cihette naks ve kusur onda yoktur. Hem madem hulfü'l-vaad ve hilâf ve kizb ve aldatmak, en çirkin bir haslet ve naks ve kusurdur...

Elbette ve elbette o Kadîr-i Zülcelâl, o Hakîm-i Zülkemâl, o Rahîm-i Zülcemâl, vaadini yerine getirecek.. saadet-i ebediye kapısını açacak.. Âdem babanızın vatan-ı aslîsi olan cennete sizleri, ey ehl-i iman idhal edecektir!

Âsâr: Eserler.

Ehl-i iman: Müminler.

Hakîm-i Zülkemâl: Mükemmellik ile beraber hikmetin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Hilâf: Terslik, zıtlık.

Hulfü'l-vaad: Sözünden dönmek.

İdhal: İçeri alma, girdirme.

Kadîr-i Mutlak: Gücün yegâne sahibi Hazreti Allah.

Kadîr-i Zülcelâl: Yücelik ve heybeti ile beraber güç ve kudretin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Kizb: Yalan.

Naks: Eksiklik.

Rahîm-i Zülcemâl: Güzellik ve lütuf ile beraber şefkat ve merhametin de yegâne sahibi Hazreti Allah.

Saadet-i ebediye: Sonsuz, bitmeyen mutluluk.

Semâvî fermanlar: Allah tarafından gönderilen ilâhî buyruk. Kutsal kitaplar.

Sıdk: Doğruluk.

Şuûnât: İlâhî işleyişler, icraatlar.

Vatan-ı aslî: Asıl vatan, insanın ilk yaratıldığı yer, âhîret yurdu.

On Birinci Kelime

وَالنَّهْ الْمَصِيرُ Yani, ticaret ve memuriyet için mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip ve hizmetlerini itmam ettikten sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelâl'ine dönecekler ve Mevlâ-yı Kerîm'lerine kavuşacaklar. Yani, bu dâr-ı fânîden gidip dâr-ı bâkîde huzur-u kibriyâya müşerref olacaklar. Yani, esbap dağdağasından ve vesaitin karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Rahîm'lerine makarr-ı saltanat-ı ebedîsinde perdesiz kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes, kendi Hâlık'ı ve Mâbud'u ve Rabb'i ve Seyyid'i ve Mâlik'i kim olduğunu bilecek ve bulacaklar. İşte şu kelime bütün müjdelerin fevkinde şöyle müjde eder ve der ki:

Dâr-ı bâkî: Kalıcı, dâimî yurt.

Dâr-ı fânî: Geçici yurt.

Dâr-ı imtihan: Denenme yeri, imtihan salonu.

Esbap: Sebepler.

Fevkinde: Üstünde.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Huzur-u kibriyâ: Eşsiz büyüklük, ululuk sahibi Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

İtмам etmek: Tamamlamak, bitirmek.

Makarr-ı saltanat-ı ebedî: Ebedi, dâimî saltanat merkezi.

Mevlâ-yı Kerîm: Varlığın pek cömert, ihsanı bol, yüce sahibi Hazreti Allah.

Müşerref olmak: Şereflemek.

Rabb: Her şeyin hakiki sahibi Hazreti Allah.

Rabb-i Rahîm: Engin şefkat ve merhametiyle kullarını gözetken Hazreti Allah.

Seyyid: Efendi.

Vesait: Vasıtalar, araçlar.

Ey insan! Bilir misin nereye gidiyorsun ve nereye sevk olunuyorsun? Otuz İkinci Söz'ün âhîrinde denildiği gibi; dünyanın bin sene mesûdâne hayatı, bir saat hayatına mukabil gelmeyen cennet hayatının..¹ o cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat rü'yet-i cemâline mukabil gelmeyen² bir Cemâl-i Zülcelâl'in daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun. Mübtelâ ve meftun ve müştak olduğunuz mecazî mahbuplarda ve bütün mevcudât-ı dünyeviyedeki hüsün ve cemâl, O'nun cilve-i cemâlinin ve hüs-n-ü esmâsının bir nevi gölgesi.. ve bütün cennet, bütün letâifiyle bir cilve-i rahmeti.. ve bütün iştiyaklar ve muhabbetler ve incizaplar ve câzibeler, bir lem'a-yı muhabbeti olan bir

¹ Bkz.: Buharî, *Cihâd* 5, *Bed'ü'l-halk* 8, *Rikak* 51; Tirmizî, *Cihâd* 17; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* 2/482, 483...

² Bkz.: Müslim, *Îmân* 297; Tirmizî, *Tefsîru sûre (10)* 1; İbn Mâce, *Mukaddime* 13.

Câzibe: Çekim gücü.

Cemil-i Zülcelâl: Güzeller Güzeli Yüce Allah.

Cilve-i cemâl: Güzeller güzeli Yüce Allah'ın tecellisi.

Cilve-i rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin tecellisi, yansıması.

Hüs-n-ü esmâ: İsimlerin güzelliği.

İncizap: Cezb edilme, çekilme.

Lem'a-yı muhabbet: Sevgi ışığı, parıltısı.

Letâif: Mânevî duygular.

Mecazî mahbup: Fânî ve geçici sevgili.

Mesûdâne: Mutlu bir şekilde.

Mevcudât-ı dünyevîye: Dünyadaki varlıklar.

Mübtelâ/meftun: Düşkün, tutkun.

Müştak: Şevkli, arzulu.

Rü'yet-i cemâl: Cennet ehlinin Cenâb-ı Hakk'ın cemâlini görmesi.

Mâbud-u Lemyezal'in, bir Mahbub-u Lâyezâl'in daire-i huzuruna gidiyorsunuz.. ve ziyafetgâh-ı ebedîsi olan cennete çağrılıyorsunuz. Öyle ise kabir kapısına ağlayarak değil, gülerek giriniz!

Hem şu kelime şöyle müjde veriyor, diyor ki: *Ey insan! Fenâya, ademe, hiçliğe, zulümâta, nisyana, çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz! Siz fenâya değil, bekâya gidiyorsunuz. Ademe değil, vücûd-u dâimîye sevk olunuyorsunuz. Zulümâta değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahip ve Mâlik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelî'nin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Firâka değil, visale müteveccihsiniz...*

Adem: Yokluk.

Âlem-i nur: Nur âlemi. Ölüm ötesi hayat.

Bekâ: Kalıcı olma, ebedîlik.

Daire-i huzur: Huzur dairesi, kabul salonu.

Fenâ: Bitme, tükenme, yok olma.

Firâk: Ayrılık.

Kesret: Çokluk. Varlık, sebepler.

Mâbud-u Lemyezal: Ölümsüz İlah.

Mahbub-u Lâyezâl: Yok olmayan, ölümsüz, ebedî sevgili.

Müteveccih: Yönelmiş.

Nisyan: Unutma.

Sahip ve Mâlik-i Hakikî: Her şeyin gerçek sahibi Hazreti Allah.

Sultan-ı Ezelî: Ezelî Sultan. Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Hazreti Allah.

Teneffüs etmek: Nefes almak.

Tevehhüm: Sanma, vehmetme.

Vahdet dairesi: Cenâb-ı Hakk'ın birliği dairesi.

Visal: Kavuşma, ulaşma.

Vücûd-u dâimî: Dâimî varlık, devamlı var olma.

Ziyafetgâh-ı ebedî: Daimî ziyafet yeri.

Zulümât: Karanlıklar.

[Sözler'den]

Üniversite Nur Talebelerinin Risale-i Nur Hakkında Verdikleri Konferanstan Bir Parça

İman ve İslâmiyet Âb-ı Hayatına Susamış Kıymetli Kardeşlerim!

Evvelâ: İtiraf edeyim ki, bu konferansın verildiği kürsüde bulunmuş olmak itibarıyla sizlerden farkım yoktur. Sizin bir kardeşinizim. Hem bu konferans, benim çok muhtaç olduğum gayet nâfi' bir dersimdir. Muhatap, kendimdir. Dersimi müzakere nev'inden, siz mübarek kardeşlerime okuyacağım. Kusurlar bendendir. Kemâl ve güzellikler, istifade ettiğim Risale-i Nur eserlerine aittir. Bir mâni başımıza gelmezse, haftada bir defa olarak devam edeceğimiz dinî konferanslardan, bugün birincisi imana dairdir. Çünkü Bediüzzaman Said Nursî'nin Birinci Millet Meclisi'nde beyan ettiği gibi, "*Kâinatta en yüksek hakikat imandır, imandan sonra namazdır.*" Bunun için biz de konferansımızın Kur'ân, İman, Peygamberimiz Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) Efendimiz hakkında olmasını münasip gördük. İkincisi de inşâallah namaz ve ibadete ait olacaktır.

Bu mevzuları bize ders verecek bir eser aradık. Nihayet bu hayatî ve ebedî ihtiyacımızı, asrımızın fehmine uygun ve ikna edici bir tarzda ders veren ve yarım asra yakındır,

büyük bir itimad ve emniyete mazhar olmakla en muteber dinî bir eser olan “Risale-i Nur”u intihap ettik. Şimdi, ilk konferansımızın niçin iman mevzuunda olduğunu izah ile, bu eser ve müellifi hakkında gayet kısa olarak mâlûmat vereceğiz. Şöyle ki:

Bu asırda din ve İslâmiyet düşmanları, evvelâ imanın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak plânını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Hususan bu yirmi beş sene içinde, tarihte görülmemiş bir hâlde münafıkane ve çeşit çeşit maskeler altında imanın erkânına yapılan sû-i kasdlar pek dehşetli olmuştur, çok yıkıcı şekiller tatbik edilmiştir.

Hâlbuki: İmanın rükünlerinden birisinde hâsıl olacak bir şüphe veya inkâr, dinin teferruatında yapılan lâkaydıktan pek çok defa daha felâketli ve zararlıdır. Bunun içindir ki; şimdi en mühim iş, taklidî imanı tahkikî imana çevirerek imanı kuvvetlendirmektir, imanı takviye etmektir, imanı kurtarmaktır. Her şeyden ziyade imanın esasâtıyla meşgul olmak kat’î bir zarûret ve mübrem bir

Esasât: Esaslar, temeller.

İntihap etmek: Seçmek.

Lâkayt: Kayıtsız, ilgisiz.

Mübrem: Kaşınılmaz, vazgeçilmez, kesin.

Münafıkane: Münafıkça bir tavırla.

Sû-i kast: Kötü maksat, kötülük niyeti.

Tahkikî iman: Sağlam, sarsılmaz iman.

Taklidî iman: Başkalarından görerek alınan, araştırılmadan alınan iman.

Teferruat: Temel esaslara bağlı ayrıntılar.

ihtiyaç, hatta mecburiyet hâline gelmiştir. Bu, Türkiye’de böyle olduğu gibi; umum İslâm Dünyası’nda da böyledir.

Evet, temelleri yıpratılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fayda temin edebilir? Köklerinin çürütülmesine çabalanan bir ağacın kurumaması için, dal ve yapraklarını ilâçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fayda verebilir mi?..

İnsan, saray gibi bir binadır; temelleri, erkân-ı imaniyedir. İnsan, bir şeceredir; kökü esasât-ı imaniyedir. İmanın rükünlerinden en mühimmi, iman-ı billâhtır; Allah’a imandır. Sonra Nübüvvet ve Haşir’dir. Bunun için, bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim; iman ilmidir. İlimlerin esası, ilimlerin şahı ve padişahı; iman ilmidir.

İman, yalnız icmâlî bir tasdikten ibaret değildir. İmanın çok mertebeleri vardır. Taklidî bir iman, hususan bu zamandaki dalâlet, sapkınlık fırtınaları karşısında çabuk söner. Tahkikî iman ise sarsılmaz, sönmez bir kuvvettir. Tahkikî imanı elde eden bir kimsenin, iman ve İslâmiyet’i

Dalâlet: İslâm’a uymayan her türlü yanlış düşünce, yol.

Erkân-ı imaniye: İman esasları, şartları.

Esâsât-ı imaniye: İman esasları.

Haşir: İnsanların öldükten sonra

diriltilip Allah’ın (c.c.) huzurunda toplanmaları.

İcmâlî: Özet bir şekilde.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Rükün: Esas, asıl.

Tasdik: Kabul etme.

dehşetli dinsizlik kasırgalarına da mâruz kalsa, o kasırgalar bu iman kuvveti karşısında tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Tahkikî imanı kazanan bir kimseyi, en dinsiz feylesoflar dahi, bir vesvese veya şüpheyeye düşürtemez.

İşte bu hakikatlere binaen, biz de tahkikî imanı ders vererek, imanı kuvvetlendirip insanı ebedî saadet ve selâmete götürecektir Kur'ân ve iman hakikatlerini câmi bir eseri, sebat ve devam ve dikkatle okumayı kat'iyetle lâzım ve elzem gördük. Aksi takdirde, bu zamanda dünyevî ve uhrevî dehşetli musibetler içine düşmek, şüphe götürmez bir hakikat hâlindedir. Bunun için yegâne kurtuluş çaremiz, Kur'ân-ı Hakîm'in imanî âyetlerini ve bu asra bakan âyet-i kerîmelerini tefsir eden yüksek bir Kur'ân tefsirine sarılmaktır.

Şimdi, “Böyle bir eser, bu asırda var mıdır?” diye bir sorunun içinizde hâsıl olduğu; nurânî bir heyecanı ifade eden sîmâlarınızdan anlaşılmaktadır.

Evet, bu çeşit ihtiyacımızı tam karşılayacak olan bir eseri bulmak için çok dikkat ve itina ile aradık. Nihayet, hem Türk gençliğine, hem umum Müslümanlara ve beşeriyete Kur'ânî bir rehber ve bir mürşid-i ekmel olacak bir eserin Bediüzzaman Said Nursî'nin Risale-i Nur eserleri

olduğu kanaatine vardık. Bizimle beraber, bu hakikate Risale-i Nur'la imanını kurtaran yüz binlerle kimseler de şâhittir.

Evet, yirminci asırda küllî ve umumî bir rehberlik vazifesini görecek Kur'ânî bir eserin müellifinin, şu hususiyetleri hâiz olmasını esas ittihaz ettik. Bu hâsiyetlerin de tamamıyla Risale-i Nur'da ve müellifi Bediüzzaman Said Nursî'de mevcut olduğunu gördük. Şöyle ki:

Birincisi: Müellifin, yalnız Kur'ân-ı Hakîm'i kendine üstad edinmiş olması...

İkincisi: Kur'ân-ı Hakîm, hakikî ilimleri hâvi bir kitab-ı mukaddestir. Ve bütün asırlarda, insanların umum tabakalarına hitap eden, ezeli bir hutbedir. Bunun için, Kur'ân'ı tefsir ederken, hakikatin sâfi olarak ifade edilmesi ve böylece hakikî bir tefsir olması için, müfessirin kendi hususî meslek ve meşrebinin tesiri altında kalmamış ve hevesi karışmamış olması lâzımdır. Ve hem de Kur'ân'ın mânâlarını keşif ile tezahür eden Kur'ân hakikatlerinin tesbiti için elzemdir ki: O müfessir zât, her bir fende mütehasıs geniş bir fikre, ince bir nazara ve tam bir ihlâsa mâlik

Haiz olmak: Sahip olmak.

Hâsiyet: Özellik.

İttihaz etmek: Benimsemek.

Kitab-ı mukaddes: Kutsal kitap.

Meslek ve meşrep: Yol, usûl, metot.

Müfessir: Tefsirci.

Tezahür: Görünme, belirme, ortaya çıkma.

bir allâme ve hem gayet âlî bir dehâ ve nüfuzlu, derin bir içtihad ve bir kuvve-i kudsiyeye sahip olsun...

Üçüncüsü: Kur'ân tefsirinin tam bir ihlâsla telif edilmiş olması ki: Müellifin, Cenâb-ı Hakk'ın rızasından başka, hiçbir maddî, mânevî menfaati gaye edinmemesi ve bu ulvî hâletin müellifin hayatındaki vukuatlarda müşâhede edilmiş olması...

Dördüncüsü: Kur'ân'ın en büyük mu'cizelerinden birisi de, gençlik ve tazeliğini muhafaza etmesidir. Ve o asırda inzal edilmiş gibi, her asrın ihtiyacını karşılayan bir vec-hesi olmasıdır.

İşte, bu asırda meydana getirilen bir tefsirde; Kur'ân-ı Hakîm'in asrımıza bakan vechesinin keşif edilip, avâmdan en havassa kadar her tabakanın istifade edebileceği bir üslûpla izah ve isbat edilmiş olması...

Beşincisi: Müfessirin, Kur'ân ve iman hakikatlerini, cerh edilmez delil ve hüccetlerle isbat ederek tedris etmesi. Yani, pozitivism (isbatıyecilik)i bir esas ittihaz etmiş olması...

Allâme: Âlim, bilgin.

Avâm: Sıradan kişiler.

Cerh: Çürütme, yaralama.

Havas: Seçkin kişiler.

İçtihad: Dinî kaynaklardan dine ait hüküm çıkarma.

İnzal edilmiş: İndirilmiş.

Positivism: Hakikatin, deneme ve gözlemle elde edilebileceği görüşünde olan felsefî akım.

Tedris etmek: Ders vermek.

Veche: Yön, taraf.

Vukuât: Hâdiseler, olaylar.

Altıncısı: Ders verdiği Kur'ânî hakikatlerin; hem aklı, hem kalbi, hem ruhu ve vicdanı tenvir ve tatmin ve nefsi musahhar etmesi ve şeytanı dahi ilzam edecek derecede kuvvetli ve gayet belîğ, nâfiz ve müessir olması...

Yedincisi: Hakikatlerin derkine de mâni olan benlik, gurur, ucup ve enâniyet gibi kötü hasletlerden kurtarıp, tevazu ve mahviyet gibi yüksek ve güzel ahlâklara sahip kılması...

Sekizincisi: Kur'ân-ı Kerîm'i tefsir eden bir allâmenin Resûl-i Ekrem'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Sünnet'ine ittiba etmiş olması ve Ehl-i Sünnet ve Cemaat mezhebi üzere ilmiyle âmil olması ve âzamî bir zühd ve takvâ ve âzamî ihlâs ve dine hizmetinde âzamî sebat, âzamî sıdk ve sadakat ve fedakârlığa, âzamî iktisad ve kanaate mâlik olması şarttır.

Âmil: Sebep.

Âzamî: En büyük, en yüksek.

Belîğ: Etkili ve güzel ifade.

Ehl-i sünnet ve cemaat mezhebi: İnanç ve amelde Kur'ân ve Sünnet'e sınıksız bağlı, İslâm ümmetinin ana kitlesini oluşturan anlayış.

Enaniyet: Benlik.

İlzam etmek: Delil göstererek susturmak.

İttiba etmek: Uymak.

Mahviyet: Alçakgönüllülük.

Müessir: Eseri meydana getiren, tesir eden.

Musahhar: Boyun eğmiş.

Nâfiz: Tesirli.

Sadakat: Bağlılık.

Sebat: Kararlılık, sabitlik, değişmezlik.

Sıdk: Doğruluk.

Takvâ: Cenâb-ı Hakk'ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

Tenvir: Aydınlatma.

Ucup: Kendini beğenme.

Zühd: Nefsânî zevk ve arzudan uzak durarak kendini ibadete vermek.

Hülâsa olarak; müfessirin, Kur'ânî risaleleriyle, risâlet-i Ahmediye'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*) âzamî takvâ ve âzamî ubûdiyeti ve kuvve-i kudsiyesiyle de velâyet-i Ahmediye'nin lemeâtına mazhar olmuş hâdim-i Kur'ân bir zât olması...

Dokuzuncusu: Müfessirin, Kur'ânî ve Şer'î meseleleri beyân ederken, şu veya bu tazyik ve işkenceyi nazara almayan, herhangi bir tesir altında kalarak fetva vermeyen ve ölümü istihkar edip, dünyaya meydan okuyacak bir iman kuvvetiyle hakikati pervasızca söyleyen İslâmî şecaat ve cesarete mâlik olan bir müfessir olması gerektir.

Hem idam plânlarının tatbik edildiği ve bir tek dinî risale neşrettirilmediği dehşetli bir devirde, bilhassa imha edilmesi ve söndürülmesi hedef tutulan Kur'ânî, Şer'î esasâtı telif ve neşretmiş olduğu meydanda olmakla bir mürşid-i kâmil ve İslâm'ın bu asırda hakikî bir rehber-i ekmeli ve

Hâdim-i Kur'ân: Kur'ân'ın hizmet-kârı.

İstihkar etmek: Hakir görmek, küçümsemek.

Kuvve-i kudsiye: Cenab-ı Hakk'ın verdiği hususî kuvvet

Lemeât: Parıltılar.

Mürşid-i kâmil: Mükemmel yol gösterici.

Rehber-i ekmel: En mükemmel rehber.

Risâlet-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliği.

Şer'î meseleler: Dine ait meseleler.

Tazyik: Sıkıştırma, sıkıntı verme.

Velâyet-i Ahmediye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) velâyeti.

Kur'ân'ın muteber bir müfessir-i âzamı olmuş olması lâzımdır.

İşte bu zamanda, yukarıda mezkûr dokuz şart ve hususiyetlerin, müellif Said Nursî'de ve eserleri olan Nur Risaleleri'nde aynıyla mevcut olduğu, hakikî ve mütebahhir ulemâ-yı İslâm'ın icmâ ve tevâtür ve ittifakıyla sabit olmuştur. Ve hem intibaha gelmekte olan bu Millet-i İslâmiye'ce, Avrupa ve Amerika'ca mâlûm ve musaddaktır. İşte arkadaşlar! Biz, böyle bir tefsir-i Kur'ân arıyor ve böyle bir müfessir istiyorduk...

İcmâ: Oy birliği.

İntibah: Uyanma.

İttifak: Fikir ve görüş birliği.

Mezkûr: Adı geçen, zikredilen.

Millet-i İslâmiye: İslâm milleti.

Musaddak: Doğruluğu kesin olan.

Müfessir-i âzam: En büyük tefsirci.

Mütebahhir: Engin, derin, ilim sahibi büyük âlim.

Tefsir-i Kur'ân: Kur'ân'ın tefsiri.

Tevâtür: Yalanda ittifâk etmeleri aklen imkân ve ihtimali bulunmayan birçok kişinin naklettiği kesin bilgi.

Ülema-yı İslâm: İslâm âlimleri.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); ***el-Müsned***, 1-8, Müessesetü Kurtuba, Mısır ts.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); ***Sahîhu'l-Buhârî***, 1-8, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1979.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); ***es-Sünen***, 1-2, Dâru'l-fikr, Beyrut ts.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); ***Sahîhu Müslim***, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); ***el-Câmiu's-Sahîh***, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.

İndeksler

a. Âyet İndeksi

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ahzâb Sûresi	33	72	28
Âl-i İmran Sûresi	3	173	51
A'râf Sûresi	7	29	21
Bakara Sûresi	2	32	59
Bakara Sûresi	2	257	5, 7, 8
Beled Sûresi	90	10	25
Dehr Sûresi	76	3	25
En'âm Sûresi	6	95	34
En'âm Sûresi	6	160	31
En'âm Sûresi	6	162	21
Fâtiha Sûresi	1	5	21, 24
Furkan Sûresi	25	70	31
Furkan Sûresi	25	77	17
Fussilet Sûresi	41	20-21	40
Hac Sûresi	22	18	21
Hac Sûresi	22	36	17, 49
Hadîd Sûresi	51	1	21
Hûd Sûresi	11	56	10
İbrahim Sûresi	14	7	17
İnfîtâr Sûresi	82	10	74

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
İsrâ Sûresi.....	17.....	12.....	19
İsrâ Sûresi.....	17.....	44.....	21, 61
Kaf Sûresi.....	50.....	17-18.....	74
Kasas Sûresi.....	28.....	78.....	50
Kehf Sûresi.....	18.....	49.....	74
Leyl Sûresi.....	92.....	5-10.....	25
Lokman Sûresi.....	31.....	22.....	21
Meryem Sûresi.....	19.....	93.....	21
Mü'min Sûresi.....	40.....	14, 65.....	21
Mü'min Sûresi.....	40.....	60.....	17
Nahl Sûresi.....	16.....	49.....	21
Nahl Sûresi.....	16.....	78.....	14
Nisâ Sûresi.....	4.....	146.....	21
Nûr Sûresi.....	24.....	35.....	9
Nûr Sûresi.....	24.....	41.....	21
Rahman Sûresi.....	55.....	6.....	21
Şems Sûresi.....	91.....	8.....	25
Tâhâ Sûresi.....	20.....	25-28.....	59
Tîn Sûresi.....	95.....	4-6.....	1, 25
Yasin Sûresi.....	36.....	65.....	40
Yûnus Sûresi.....	10.....	10.....	60
Zilzâl Sûresi.....	99.....	6-8.....	74
Zuhruf Sûresi.....	43.....	13.....	49
Zümer Sûresi.....	39.....	2, 11, 14.....	21
Zümer Sûresi.....	39.....	49.....	50

6. Karma İndeks

A

abd 18, 27, 31, 51
abd-i külli 24
abdiyet 52
Âb-ı Hayat 81
acûbe-i sanat 25
acz 12, 14, 16, 20, 21, 23, 27, 28,
32, 39, 44, 48, 49, 50, 51, 76
adalet 31
adem 28, 72, 80
adem-âlûd 8
Âdem babanız 77
adem-i tasdik 28
âfâk-ı âlem 58
ağaç 33, 34, 69
âhiret 40, 47, 59
âhiret kapısı 26
âhir-i hayat 7
âhir-i ömür 14
ahlâk 36, 87
ahmak 11, 17
ahsen-i takvim 25, 31, 41, 54, 58
akıl 35, 36, 37, 38, 43, 45, 47, 87
akrep 51
akşam namazı 19
aktör 36
âlâm 63
âlâ-yı illiyîn 1, 25, 31, 40, 53
âlâ-yı illiyîn-i insanîyet 24
âlem-i âhiret 35
âlem-i arz 7
âlem-i arzî 34
âlem-i berzah 7, 72
âlem-i ervâh 47
âlem-i misal ve berzah 35
âlem-i nur 80
âlî nakışlar 4

âlî sanatlar 4
Allah 12, 38, 47, 65, 66, 83
Allahu Ekber 57
allâme 86, 87
altın 41, 42, 45
a'mâl-i sâliha 74
Amerika 89
antika 3, 57
arı 14, 28
arslan 49
arslanlar 6
arş 25
arz 55
arzular 26
âsâr 77
âsâr-ı sanat 3
avârız-ı naks 73
Avrupa 89
ay 19, 20
âyât 58
âyât-ı beyyînât 21
âyet 9, 18
âyet-i kerîme 5, 7
âyet-i kerîmeler 84
âyine-i samedâniye 3
azamet-i ilâhiye 19
azap 17, 42, 50, 68

B

bahar 9, 26, 53, 75
bahçeler 6
Bâkî 73
bal 51
Bârekâllah 57
Bediüzzaman Said Nursî 81, 84, 85
bekâ 80
belâ 6, 20
belâgat 52
belâlar 68

beliyyât 15
 beliyyeler 20
 benlik 87
 berzah 10, 26, 47
 beşer 24, 70
 beşeriyet 62, 84
 Birinci Millet Meclisi 81
 böcek 51
 burhan-ı kâti 13

C

canavar 8, 13
 canavarlar 6, 7, 8
 câzibeler 79
 cehennem 1, 31
 celâl 56
 Celîl-i Cemîl 56
 cemâl 56, 72, 79
 Cemîl-i Zülcelâl 26, 67, 79
 Cenâb-ı Hak 3, 11, 17, 18, 20, 23,
 31, 63, 66, 86
 cennet 1, 3, 9, 10, 26, 31, 35, 75, 76,
 77, 79, 80
 cep feneri 6, 7, 8
 cesaret 88
 Cevâd-ı Mutlak 22, 23
 ceza-yı amel 31
 cidâl 50
 ciddiyet 77
 cihâzât-ı acibe 40
 cihâzât-ı mâneviye 33, 35, 42
 cilve 3, 74
 cilve-i cemâl 73, 79
 cilve-i cemâl-i bâkî 73
 cilve-i rahmet 49, 79
 cilveler 29
 cin 63, 72, 73
 cismâniyet 52
 cümle-i tevhidiye 62
 cüz-ü ihtiyârî 32

Ç

çekirdek 33, 34, 35
 çekirdekler 75
 çiçekler 46, 47
 çocuk 16, 17, 18, 49, 50
 çocuklar 36, 37

D

dağ 7, 28, 30
 dağlar 7
 daire-i huzur 80
 daire-i rahmet 79
 daire-i tasarrufât 38
 dalâlet 8
 dalâlet-âlûd 8
 damga-yı vahdet 58
 dâr-ı bâkî 78
 dâr-ı fânî 78
 dâr-ı imtihan 78
 dâr-ı mükâfat 76
 defâin-i saadet 67
 defter-i a'mâl 71, 75
 delil 86
 demir 3
 demirciler çarşısı 3
 deniz 12
 derd-i mâişet 39
 dere 5
 dergâh-ı ilâhî 21
 dest-i kudret 11
 deve 7
 dinin teferruatı 82
 dinsiz feylesoflar 84
 dinsizlik 84
 dua 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
 21, 23, 24, 27, 39, 48, 49, 51
 dualar 20, 21, 22, 24
 dua-yı fiilî 11, 23
 duygular 43

dünya 5, 6, 10, 13, 14, 25, 26, 34,
39, 53, 58, 59, 63, 64, 70, 71,
74, 76, 78, 79, 88
dünya-perest 44

E

ebed 26
ebedî saadet 84
ebedü'l-âbâd 47
eğlence 45
Ehad 75
ehl-i dalâlet 35, 37, 59
ehl-i gaflet 59
Ehl-i hidâyet 59
ehl-i iman 77
ehl-i muhabbet 73
Ehl-i Sünnet ve Cemaat 87
ejderhalar 6, 7
elem 41, 48, 69
elem-i zevâl 41
elemeler 41, 45
elma 69
elmas 4
emanet 58
emanet-i kübrâ 30
emr-i tekvinî 34
enâniyet 8, 27, 30, 32, 39, 51, 87
enâniyet-i insaniye 7
envar 63
erkân-ı imaniye 83
ervâh-ı sâfiye 9
esasât-ı imaniye 83
esas-ı ubûdiyet 16
esbap 4, 11, 23, 78
eserden müessire 55
esfel-i sâfilin 1, 11, 25, 53, 58
Eski Said 44, 47
esmâ 3, 22
esmâ-yı ilâhiye 29
esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye 29, 54

esmâ-yı rabbâniye 55
esrar 63
evâmîr-i Kur'âniye 35
evham 63
evkat-ı mahsusa 20
evliya 9

F

Fâil-i Hakîm-i Rahîm 72
fakir 30
fakr 15, 16, 23, 32, 33, 44, 50, 51
Fâtr-ı Hakîm 32
Fâtr-ı Zülcelâl 57
Fâtr-ı Zülcemâl 55
fazl 20, 31, 73
fehmi 81
fermanlar 58
ferş 25
fetva 88
Feyyaz-ı Mutlak 21
fırtına 9
fitrat 43, 62
fitrat-ı asliye 17
fitrat-ı insaniye 17
fikir 17, 41, 43, 85
firâk 29, 73, 80
firâk-ı ebedî 26, 72
firavniyet 9

G

gaflet 58, 59
Ganiyy-i Kerîm 33
Ganiyy-i Mutlak 57
gaye-i hayal 39
geçmiş zaman 7
gemi 11, 71
gençler 36
gençlik 47, 58
gökler 28
gölgenin gölgesi 73

göz 38, 42

gurur 12, 50, 51, 87

günahlar 45

güneş 19, 20, 53

H

hâcât 15, 16, 51, 64, 67

hâcât-ı insaniye 27

hâcât-ı zarûriye 22

hâdim-i Kur'ân 88

hâdisat 8

hakâik 42

hakikat 6, 10, 34, 36, 44, 51, 59, 77,

81, 85, 88

hakikat-i daime 35

hakikat-i dünya 59

hakikat-i külliye 34

hakikatler 62, 84, 87

Hakîm 68

Hakîm-i Mutlak 18, 51

Hakîm-i Rahîm 8

Hakîm-i Zülkemâl 27, 77

Hâlık 33, 41, 50, 65, 78

Hâlık-ı Zülcelâl 76, 78

halife-i arz 58

halk 75, 76

hamd 56, 69

hanımlar 37

hapis 12, 13

haram 48

haslet 77

hasletler 87

hasseler 43, 56

hasta 18

haşerât 51

haşir 47

Haşir 40, 76, 77, 83

hâtrât-ı kalb 23

hava âlemi 33

hayal 35, 39

hayat 4, 32, 63, 70, 71, 79, 83

hayat-ı bâkiye 40, 71, 72

hayat-ı beşeriye 14

hayat-ı daime 73

hayat-ı dünyeviye 32, 34, 35, 39, 40,

41, 44, 47

hayat-ı ebediye 10, 32, 35, 40

hayat-ı fâniye 71

hayat-ı hayvanî 2

hayat-ı içtimâiye-i beşeriye 38

hayat kanunları 14

hayat yolu 7

hayır 28, 30, 74

hayrât 74

hayret 47, 57

hayvan 13, 14, 30, 38, 41, 42, 43,

52, 53

hayvanât 4, 76

hayvanât-ı ehliye 7, 39

Hayy-ı Kayyûm 70

hazâin-i rahmet 67

hazine-i mâneviye 55

hazine-i rahmet 23, 24, 64

hazineler 57

hekim 18

helâl 48

hevâ 38

hevesât 34

hidâyet-i ilâhiye 9

hiddet 45

hikâye 11

hikmet 18, 21, 50, 52

hikmet-i ilâhiye 51

hikmet-i rabbâniye 19

hikmetler 10

hilâf 77

hilâfet 30

hilkat 62

himayet 49

hissiyat 43

hizmet 6, 71, 74, 75, 76, 78
hulfü'l-vaad 77
husûf 19, 20
huzur 18, 59, 67, 74
huzur-u kibriyâ 78
hüccet 86
hüsn-ü esmâ 79
hüsün 72, 73, 79
hüzün 70
hüzn-ü elim 65

I

islah 68

İ

ibad 20
ibadât 43, 58
ibadet 6, 19, 20, 21, 52, 76, 81
ibadet-i mahsusa 19
İbrahim Hakkı 68
Îcad 28
îcad 30, 75, 77
îcadât 66
icmâ 89
icmâl 54
icraat 66, 77
icraat-ı rubûbiyet 66
içtihad 86
idam 72, 88
idâme-i hayat 22
idare 15, 37, 68
ihlâs 85, 86, 87
ihсан 50, 69, 72, 73
ihtiyaç 16
ihtiyacât 26, 43
ihtiyac-ı fitrî 22
ihtiyâr 32
ihtiyarlık 47, 58
ihya 71
ikna 81

ikram-ı rahmânî 51
iktidar 27, 30, 32, 49, 50
iktidar-ı hayatiye 14
iktidar-ı ilmî 50
iktisad 87
ilham 14, 50
ilim 15, 27, 50, 83
iltica 20, 21, 22, 26
iman 1, 2, 5, 9, 10, 11, 13, 16, 17,
35, 52, 56, 58, 67, 76, 81, 82,
83, 84, 85, 88
iman hakikatleri 86
iman ilmi 83
imanî âyetleri 84
iman-ı billâh 15, 62, 83
imanın erkânı 82
imdadât-ı rahmâniye 44
imtisâl 35
in'âm 70
in'idam 72
incizaplar 79
infial 28
inkâr 29, 50, 82
inkulabât-ı berzahiyeye 9
inkışaf 43
ins 63, 72, 73
insan 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 16, 20,
24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33,
34, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 43,
44, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 58,
68, 69, 70, 76, 79, 83
insan-ı gâfil 58
insaniyet 13, 17, 29, 52, 62
insanlar 2, 6, 78, 85
insanlık 29
intibah 89
intisap 2, 3
ipek 51
irade 67
isbat 86

- İslâm 88
 İslâm Dünyası 83
 İslâmî şecaat 88
 İslâmiyet 35, 52, 81, 83
 İslâmiyet düşmanları 82
 ism-i âzam 61, 62
 İstanbul 47
 istidat 13, 14, 15, 25, 33, 43, 53
 istidat çekirdeği 35
 istihsan 57
 istikamet 71
 istikbal 7
 İstikbal 8
 istimdât 51
 istinad 67, 68
 iştiyak 55
 iştiyaklar 79
 it 36, 37, 38
 itaat 17, 45
 itham 21, 50, 68
 iz'an 58
- K**
- kabiliyet-i hayr 31
 kabiliyet-i şer 31
 kabir 10, 47
 kabir kapısı 80
 kader 33
 Kadîr 68
 Kadîr-i Mutlak 10, 20, 26, 77
 Kadîr-i Rahîm 33, 68
 Kadîr-i Zülcelâl 27, 75, 76, 77
 Kadîr-i Zülkemmâl 67
 Kâdiü'l-hâcât 15
 kâfirler 37
 kâinat 3, 5, 9, 10, 12, 13, 21, 24, 26,
 28, 29, 32, 48, 51, 53, 54, 57,
 65, 68, 72, 81
 kalb 9, 23, 35, 36, 38, 43, 48, 55, 87
 kalb gözü 9
 kalb-i insan 63, 65
 kalem-i kudret 55
 kanaat 87
 karınca 28
 Kârûn 50
 kaside-i manzume-i hikmet 29
 kat-ı intisap 4
 kavânîn-i hayat 13
 keçi 7, 39
 keder 45, 68
 kelâm-ı tevhidî 64
 kemâl 56, 72, 73, 77, 81
 kemâlât 35, 37, 43, 54, 77
 kemâlât-ı medeniyet 50
 kemâl-i emniyet 10
 kemâl-i ferah 67
 kemâl-i iftikar 57
 kemâl-i intizam 76
 kemâl-i sûrat 76
 kemâl-i vahdâniyet 62
 kerem 3, 15, 20, 31
 Kerîm 39, 71
 kesb 32
 kesret 80
 keşif 85, 86
 kızlar 36
 kibriyâ-yı vahdet 62
 kitab-ı âlem 52
 kitab-ı mukaddes 85
 Kitabullah 9
 kizb 77
 korkular 41, 66
 koyun 7
 kömür 4
 köprü 5, 6, 7, 47
 kudret 27, 33, 34, 48, 67, 68, 76
 kudret-i mutlaka 65

kudret-i rabbâniye 44
 kulak 38
 kumar 45
 kumaş 41, 42
 Kur'ân 53, 81, 84, 86, 89
 Kur'ân hakikatleri 85
 Kur'ân-ı Hakîm 47, 84, 85, 86
 Kur'ân-ı Kerîm 87
 Kur'ânî hakikatler 87
 Kur'ân tefsiri 84, 86
 kusur 27, 44, 73, 77
 kusurlar 81
 kuvve-i kudsiye 86, 88
 kuvve-i şeheviye 38
 küfrân-ı nimet 17, 50
 küfür 4, 28
 küfür 2, 13, 29
 küllî nazar 44
 küsûf 19, 20

L

lamba 6
 latîfe 38
 lehviyât-ı muharreme 48
 lem'a-yı muhabbet 79
 letâif 36, 38, 79
 letâif-i insaniye 42
 levha-yı hakikat 59
 lezâiz-i nâmeşrûa 48
 lezzet 41, 63, 69, 70
 lezzet-i mâneviye 64
 lezzet-i ruhâniye 63
 lezzetler 40, 48
 lisan 23
 lisan-ı acz 16
 lisan-ı acz ve fakr 15
 lisan-ı hâl 23, 49
 lisan-ı ızdırar 22
 lisan-ı istidad 21
 lisan-ı nâtık 52

M

Mâbud 65, 78
 Mâbud 27
 mâbudiyet 27
 Mâbud-u Lemyezel 73, 80
 madde 4
 madde-i hayvaniye 4
 mağrur 11
 mahall-i saadet 76
 Mahbub-u Bâkî 73
 Mahbub-u Lâyezâl 73, 80
 mahbup 79
 mahbuplar 73
 mahiyet-i insaniye 4
 mahiyet-i mâneviye 32
 mahlûk 3, 38
 mahlûkât 3, 8, 27, 52
 mahlûklar 7
 mahşer-i acâip 26
 mahviyet 57, 87
 mahz-ı fazl 31
 makamât-ı âliye 9
 makam-ı âlâ-yı ubûdiyet 15
 makar-ı saltanat-ı ebedî 78
 Mâlik 64, 68, 78
 mâlikiyet 38
 mânevî cihâzât 34
 mârifet 14, 55, 56
 mârifetullah 15, 62, 63
 maskaralık 13
 maslahat 18
 masnû 3
 masnûât 39, 44, 52, 75
 Mâşâallah 57
 mazhar 3, 8, 31, 63, 88
 mazhariyet 23
 mazhariyet-i münkeşife 22
 mâzi 5
 mebde-i hayat 7

mehâsin 1
 mektubat-ı rabbâniye 29
 mektubat-ı samedâniye 5
 melâike 30
 meleke-i ameliye 14
 memurîn-i ilâhiye 29
 merayâ-yı sübhaniye 29
 merhamet 15, 23
 mertebe-i huzur 79
 mesuliyet-i mâneviye 34
 meşrû daire 48
 mevcudât 8, 21, 29, 48, 52, 55, 56,
 58, 72
 mevcudât-ı dünyeviye 79
 mevcudât-ı seyyâle 52
 Mevlâ 68
 Mevlâ-yı Kerîm 78
 mevt 10, 71, 72
 meydan-ı imtihan 25
 meyveler 46
 mezar-ı ekber 5, 6, 8, 9
 mezaristan 74
 mezar taşı 46
 Millet-i İslâmiye 89
 minnet 65, 69
 minnetler 66
 misafir 39
 misafir-i rabbânî 3
 misal-i musağğar 3
 mizan 76
 mu'cizât 44
 mu'cize 86
 mu'cize-i kudret 3, 25
 mu'cize-i kudret-i bâhire 30
 mu'cizeler 56
 muhabbet 55, 56, 57
 muhabbet-i ilâhiye 52
 muhabbetullah 63
 muhafaza 75
 muhatab-ı ilâhî 3

mukabele 57, 58
 musibetler 84
 muzdar 22
 müfarakat 48
 müfessir 85, 86, 88, 89
 müfessir-i âzam 89
 müjde 64
 mümin 3
 münâcât 54
 münâfık 82
 müneccim hesabı 20
 Mün'im 70
 Mün'im-i Kerîm 56
 mürşid-i ekmel 84
 mürşid-i kâmil 88
 müsebbebat 11
 müsebbebi icad 23
 Müslüman 37
 Müslümanlar 84
 müstakbel 5, 9
 müşâhede 44, 86

N

nakışlar 3, 29
 naks 27, 77
 namaz 20, 81
 nasihat 47
 nazar 12, 85, 88
 nazar-ı dikkat 36, 56
 nazar-ı ibret 44, 54
 nebâtât 21, 53, 76
 nebi 9
 nefer 71
 nefis 9, 30, 34, 38, 53, 45, 51, 52, 87
 nefis-i emmâre 30, 36
 nefy 28
 neşr 76
 netâic-i hayat 75
 netice-i hilkat 25
 nev-i beşer 63, 64

nimet 63, 69, 70
 nimetler 35, 44, 56, 69
 nisyan 80
 niyaz 20
 niyet 19
 nokta-yı istimdad 64
 nokta-yı istinad 64
 nukuş-u esmâ-yı ilâhiye 4
 nukuş-u esmâ-yı rabbâniye 2
 nur 5, 10, 15, 52
 nuranî âyetler 19
 Nur Risaleleri 89
 nur-u ilâhî 9
 nur-u iman 1, 3, 9
 nübüvvet 83

O

On Yedinci Söz 59
 Otuz İkinci Söz 79
 ova 6

Ö

öküz 7, 39
 ölüm 88
 ömür 4, 32
 örümcek 28

P

padişah 37
 Peygamberimiz Resûl-i Ekrem (aley-
 hissâlâtü vesselâm) 81
 pozitivizm 86
 pusula 42

R

Rab 78
 Rabb-i Rahîm 22, 53, 56, 78
 Rahîm 68, 71
 Rahîm-i Zülcemâl 27, 77
 Rahmânürrahîm 16
 rahmet 3, 21, 50, 51, 56, 67, 68,
 70, 75

rahmet hazineleri 39
 rahmet-i binihâye 69
 rahm-ı mâder 47
 re'fet-i rabbâniye 50
 rehber-i ekmel 88
 Resûl-i Ekrem 87
 rıza 86
 rızık 22, 70
 Risale-i Nur 81, 82, 84, 85
 risâlet-i Ahmediye 88
 rivâyet-i sahiha 61
 riya 12
 rubûbiyet 21, 58, 66
 ruh 15, 34, 35, 38, 65, 87
 ruh-u beşer 63, 65, 67
 ruh-u insanî 64
 ruh-u mânevî 34
 rû'yet-i cemâl 79

S

Saadet 25
 saadet-i dâreyn 11
 saadet-i ebediye 10, 72, 77
 saadet sarayları 9
 Sabah ve akşam namazı 61
 sadakat 87
 Sahip ve Mâlik-i Hakikî 80
 Said 37, 46
 Said Nursî 89
 saltanat 50, 66
 saltanat-ı insanîyet 50
 saltanat-ı rubûbiyet 54
 sanat 2, 3, 55
 sanat-ı ilâhiye 2
 sanat-ı rabbâniye 2, 3
 sanatkâr 2
 sanatlar 37, 54, 55, 57
 Sâni 3, 4
 Sâni-i Zülcelâl 2, 3, 55

Sâni-i Zülkemâl 55
 saray 37, 38, 83
 saraylar 36, 37, 38
 sarhoş 59
 sa'y-i maddî 38
 sebat 87
 sebeb-i muhabbet 73
 secde 21, 57
 sefine 11, 71
 sefine-i hayat 10
 sefine-i sultaniye 12
 sefine-i vücûd 70
 sehâvet-i mutlak 57
 semâ 55
 semâvî fermanlar 77
 senâ 56, 69
 serçe 14, 28
 serçe kuşu 41
 sermaye-i ömür 40
 Seyyid 78
 seyvie 28, 31
 sıdk 77, 87
 sır 31, 35, 38, 43
 sır-ı ahsen-i takvim 44
 sır-ı ubûdiyet 21
 sikkeler 57
 sinek 16, 28
 sofrayı nimet 53
 sohbet 6
 Sözler 62
 sû-i ihtiyâr 58
 sukut 25, 36, 38, 46
 sultan 66
 Sultan-ı Ezeli 80
 Sultan-ı kâinat 66
 suûd 25
 Sübhânallah 57
 sühûlet 76
 Sünnet 87

Ş

şâşaa-yı cemâl 74
 şecere-i bâkiye 30, 35
 şecere-i kâinat 35
 şefkat 49, 50, 70
 şehâdet 40, 44, 58, 76, 77
 şehir 38
 şekâvet 25, 63
 şekâvet-i uhreviye 13
 şems 25
 şer 28, 30, 65
 şerâit-i hayat 14
 şerâit-i hayatiye 13
 şerik 66, 67
 şeytan 53, 87
 şifa 64, 65, 67
 şiir 59
 şikâyet 40
 şimendifer 46, 47, 48
 şuûnât 77
 şuur 3, 42
 şükür 44, 48, 56, 69, 71
 şükr-ü küllî 51
 şüphe 82, 84

T

taabbüd 56
 taallüm 14, 15
 taammül 14
 tabiat 4
 tâbir 47, 48
 tahakküm 18
 tahayyül ettim 5
 tahkiki iman 84, 82
 tahkir 28
 tahrip 28, 29, 30
 taht-ı riyâset 9
 taklidi iman 82
 takvâ 87, 88
 takvim 24, 53

tasannu 12
 tasarruf 68
 tasavvur-u zevâl 48
 tasdik 54, 58
 tâun 9, 28
 tavuk 49
 tazarrû 51
 tazyikât-ı dünyeviye 13
 tebdil-i mekân 72
 tecelliyât 33
 tedbir 17, 21
 tedenni 26
 tedip 42
 teessüf 47
 tefekkür 44, 54, 55
 tefekkürât 58
 tefessüh 4, 33, 34
 tefsir 84, 86, 87
 tefsir-i Kur'ân 89
 tehditler 53
 tekâlif 70
 tekebbür 12, 27
 tekemmül 13, 14, 15, 52
 telezzüz 34
 temaşa 44, 55
 temsil 2, 5, 10, 36, 41
 tenezzüh 39
 terakki 14, 26, 35, 36, 38
 terakkiyât 37
 terakkiyât-ı beşeriye 50
 terbiye 15, 35, 52
 terhis 72
 tesadüf 4, 8, 29, 72
 tesbih 21, 52
 tesbihât 44
 teshir 48, 50, 51
 teshir-i rabbânî 51
 teslim 11
 tevâtür 89
 tevazu 87

tevbe 45, 47
 teveccüh 22
 tevehhüm 80
 tevekkül 10, 12, 27, 47
 tevekkülsüz insan 12
 tevfik-i ilâhiye 30
 tevhid 11, 58
 tevhid-i rubûbiyet 62
 tezellül 65
 tezyif 29
 ticaret 42, 45, 78
 tilmiz 47
 tiyatro 36
 tohumlar 75
 toprak 33
 tünel 46, 47
 Türkiye 83

U

ubûdiyet 15, 19, 21, 27, 32, 35, 44,
 54, 58, 76, 88
 ubûdiyet-i fiiliye 14
 ucup 87
 ulemâ-yı İslâm 89
 ulûhiyet 51, 66
 ulûm-u hakikiye 15

Ü

ünsiyet 18

V

vaad 76, 77
 vahdâniyet 58
 vahdet dairesi 80
 Vâhid 75
 Vâhid-i Ehad 57
 vahşet-i mutlaka 65
 vahy-i semâvî 7
 vâkıa-yı hayaliye 5, 36, 38, 44, 47
 vâkıa-yı temsiliye 44
 vatan-ı aslî 72, 77

vazife 75, 78
vazife-i asliye 13, 14, 38, 44
vazife-i asliye-i fitriye 16
vazife-i fitriye 15, 43
vazife-i hayat 9
vazife-i insaniyet 54
vazife-i ubûdiyet 9, 35, 38
vekil-i umumî 24
velâyet-i Ahmediye 88
vesile 24
vesile-i muhabbet 72
vesvese 84
vicdan 87
visal 80
visal kapısı 72
vücûd 28, 30
vücûd-u dâimî 80

Y

yağmur 10, 19
yağmur namazı 20
Yağmur namazı ve duası 19
yağmursuzluk 20
yed-i kudret 10
Yeni Said 44, 47
yeryüzü 57, 76
yılan 51
yirminci asır 85
yolcu 39, 45
yolculuk 47

Z

zaaf 16, 39, 48, 49, 50, 51
zâika-yı lisaniye 42
zaman-ı mâzi 8, 9
Zât-ı Kerîm 40
Zât-ı Zülcelâl 74
zelzele 9
zevâl 29, 69, 73
zevk 36
zevkler 41, 48
zihayat 22
zihayat âlemi 16
zikir 6
zîruh 22
zîşuur 73
ziyafetgâh-ı ebedî 80
zulmet-i küfür 1
zulümât 5, 6, 8, 80
zulümât-ı gaflet 8
zühd 87